

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA

GODIŠTE 97

SRPANJ
KOLOVOZ
2005
7 - 8

**»HRVATSKI PLANINAR« - ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
»CROATIAN MOUNTAINEER« - JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION**

ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u 11 brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izašao je 1. lipnja 1898. Časopis nije izlazio od 1919. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do 1991. izašao je pod imenom »Naše planine«.

PRETPLATA za 2004. godinu iznosi **120 kuna** (za inozemstvo 32 eura). Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici, u rubrici »Poziv na broj«, mora biti upisan Vaš pretplatnički broj. Pretplata za inozemstvo (32 eura) uplaćuje se na račun **SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236**, također uz poziv na pretplatnički broj.

Vaš PREPLATNIČKI BROJ (O)

otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate, uz adresu ćete moći vidjeti naznaku o obavljenoj uplati. Tako možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana pri Hrvatskom planinarskom savezu (O).

NOVI PREPLATNICI, odnosno zainteresirani za pretplatu, trebaju se pismom, telefonom, faxom ili e-mailom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojve koji su izašli od početka godine, a zatim će svaki mjesec na svoju adresu redovno primati svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je 15 kuna.

SURADNJA: Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je 10. dan prethodnoga mjeseca (30 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova**, posebno dužih priloga. Svi se primljeni materijali na zahtjev vraćaju autorima. **Prednost imaju** prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili disketu, ali ne unutar Wordovih dokumenata). Podrobnije upute možete potražiti na web-stranici HPS ili izravno kod urednika.

IZDAVAČ

**HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
KOZARČEVA 22, 10000 ZAGREB**

E-MAIL: hps@inet.hr
http://hps.inet.hr
TEL./FAX 01/48-24-142
TEL. 01/48-23-624

UREDNIŠTVO

hrvatski.planinar@vip.hr
http://hps.inet.hr/hp

UREDNIK

ALAN ČAPLAR
PALMOTIČEVA 27, 10000 ZAGREB
E-MAIL: caplar@vip.hr
TEL: 091/51-41-740
TEL./FAX: 01/48-17-314

UREDNIČKI ODBOR

DAMIR BAJS
DARKO BERLJAK
VLAHO BOŽIĆ
FARUK ISLAMOVIC
GORAN GABRIĆ
ŽELJKA KASAPOVIĆ
ZDENKO KRISTIJAN
BRANKO MEŠTRIĆ
PROF. KRUNOSLAV MILAS
PROF. DR. ŽELJKO POLJAK
ROBERT SMOLEC

TISAK

»EKOLOŠKI GLASNIK« D.O.O.
DONJA LOMNICA

ISSN 0354-0650

SADRŽAJ

HRVATSKI PLANINAR

Godište 97

Volume

Broj 7-8

Number

Srpanj-Kolovoz – July-August

242

JUŽNI VELEBIT

249

VARAŽDINSKI PL. PUT

253

PUTOVI PO CRESU

259

GROBNIČKE ALPE

KAKO JE BOG STVARAO STAP

242

SLAVKO TOMERLIN

KAMENA RAPSODIJA BOJINCA

244

GORDANA BURICA

MATOKIT I DRVENIČKE STINE

246

BRANKO MEŠTRIĆ

ČEVO – BRIJEG I POL

249

MILIVOJ TURK

POZNATI I MANJE POZNATI

253

PLANINARSKI CILJEVI NA OTOKU CRESU

253

VANJA RADOVANOVIC

U ZAGRLJAJU GROBNIČKIH ALPA

259

ANTUN I ŽELJKA KASAPOVIĆ

IZLET U DELNIČKI KRAJ

262

JASNA KOSOVIC

TRAGOVIMA INKA PO PERUU

269

KRISTINA ŠORIĆ I SILVANA MARKOVIĆ

DOKLE ĆE HRVATSKA BITI BIJELA MRLJA

272

U MREŽI EUROPSKIH PJEŠAČKIH PUTOVA?

ŽELJKO POLJAK

DVADESET GODINA HPD »KAMENAR« U ŠIBENIKU

275

ANTE JURAS

PLANINARSKA OBUĆA

277

HRVOJE JENEI

IMATE LI UVJETE ZA PLANINARA?

279

IVAN PONGRAC

TIŠINA NAD SAMOTNOM POLJANOM

280

JASNA ŽAGAR

PLANINARSKE KUĆE I PUTOVI

283

SPELEOLOGIJA

284

IN MEMORIAM

286

VIJESTI

287

SLIKA NA NASLOVNICI:
RUNOLIST (LEONTOPODIUM ALPINUM)
FOTO: MILIVOJ RIHTARIĆ

DOŽIVLJAJ

KAKO JE BOG STVARAO STAP

SLAVKO TOMERLIN, Zadar

Prognoza za petak: sunčano; za subotu: naoblaćenje s kišom; za nedjelju: kidanje naoblake u poslijepodnevnim satima. Pomiclio sam: Nema veze. Unatoč takvoj prognozi, mnogo sam puta išao na Velebit i vrijeme nam je uvijek bilo toliko naklonjeno da smo mogli ispuniti plan izleta.

Ovaj smo put planirali posjetiti objekt na Panasu koji je JNA napustila još na početku Domovinskog rata. Stigli smo na Stap praćeni suncem. Vrijeme se do noći nije mijenjalo. Legli smo

oko 21 sat da bismo sljedeći dan dočekali odmorni. Međutim, negdje usred noći probudi me najprije tiho kapanje kiše po limenom krovu, a onda odjednom kao da je netko na krov istresao kiper šljunka. I tako do zore!

Jutro je svrnilo tmurno, a kiša je još uvijek padala. Bilo je trenutaka kad mi se učinilo da je prestala. No, čim bismo pokušali na trenutak izaći i započeti naš izlet, ponovno bi počela, kao da nas netko čeka na krovu skloništa da bi nam na glavu

Stap i Stapina
foto: Alan Čaplar

istresao kabao vode. Za tren oka bismo mokri do kože.

S praga kuće gledam potočić, koji je sa svakim novim pljuskom sve živahniji. Budući da se kiša bez prestanka, u razmacima od nekoliko minuta, pretvarala od blage u podivljalu, tako je i potok sve brže bujao. Gore, iznad Babice, počela je uz žubor kiše tutnjava vodene bujice, koja se za nekoliko minuta pretvorila u rijeku takve jačine da je valjala i teže kamenje. Cijela je planina drhtala i ječala uz pratnju gromova. Iako smo bili zarobljeni u kući, nije nam bilo žao jer smo gledali uživo kako prirodne sile mijenjaju pejzaž oko nas.

Zamišljam kako je bilo u davnjoj prošlosti, kad su se topili ledenjaci i kad su oborine padale možda danima i tjednima. Tada su bujice bile sigurno još jače, pa su trgale kamenje, drveće i sve što se našlo na putu od Stapine do Babice. Sav se taj silni materijal milijunima godina slijevao u vrtaču – današnji Stap. Tako je na kraju stvorena prostrana livada. Bili smo svjedoci tog stvaranja Stapa, koje i danas traje.

Za vrijeme jednog zatišja navukli smo najlone preko glave i krenuli pod Babicu da vidimo slap iz blizine. Rijetki su planinari imali priliku u srcu Velebita vidjeti slap visok desetak, a širok oko četiri metra, s tolikom količinom vode koja se rušila uz tutnjavu. Na svojim sam planinarskim lutanjima imao prilike vidjeti mnoge poznate i nepoznate slapove, no ovaj je na me ostavio poseban dojam. Svi do sada viđeni slapovi, bili su dio toka neke rijeke ili potoka. Ovaj na Stenu nastao je u roku od nekoliko sati od proloma oblaka.

Neko smo vrijeme uživali ispod slapa slušajući zaglušujuću tutnjavu, a onda smo se popeli iznad njega, gdje nas je dočekao predivan prizor. Kroz uzak, strm klanac pokazivala je snaga vode što sve može. Bujica se probijala preko kaskada kroz stisnuti prolaz između stijena, rušila se preko nekoliko bazena sve do slapa i nestajala u dubini. Da nije počela opet kiša, ostali bismo sigurno još dugo promatrati taj veličanstveni prizor, dar prirode.

Vraćajući se u kolibu, iznenadio nas je naš mali potočić koji je žuborio kraj kuće. To je sada bila prava rijeka, široka 4–5 metara. Da sam tada imao kajak, mogao sam se voziti po cijelom Stenu,

Kamen Čučavac i stijene oko njega

jer se pretvorio u golemo jezero, ponegdje duboko više od metra. Ne mogu prežaliti što nisam imao foto-aparat da snimim te jedinstvene prizore!

Kako je naglo došlo, tako se za nekoliko sati smirilo. Još se uvijek u daljinici čuo huk slapa i žubor potoka, koji se postupno utišavao. I jezero se povlačilo. Sitasti ponor halapljivo je gutao zaostale količine vode. Tko zna kojim putovima odlaži u podzemlje silna voda, da bi negdje u moru izlazila iz vruljica. Meni je ovaj događaj ostao duboko u sjećanju jer je to bio dan koji nam je dočarao kako je Bog stvarao Stap.

JUŽNI VELEBIT

KAMENA RAPSODIJA BOJINCA

GORDANA BURICA, Split

Bojinac, moj ostvareni san...

Koliko mi je godina i promatranja izdaleka trebalo da se konačno uspnem na taj neobično lijep kameni oltar prirode!

Uspon smo započeli u Milovcima, na Jadran-skoj magistrali, jedne nedjelje oko 9 sati. Iz Milovaca nas ispraća intenzivan miris staja i nekih, hvala Bogu, još postojećih domaćih životinja. Uspon najprije vodi kamenim stubama. S razne

mora trebamo se popeti na 1100 metara. Računamo da će nam do vrha trebati tri sata.

Gazeći po zidanoj kamenoj stazi, ne mogu se oteti dojmu i mislima: koliko je truda i znoja utrošeno u gradnju toga puta i koliko je života, žujeva i žita tuda prošlo. Sjetih se da sam se jednom, prije više godina, spuštala tuda noću s planinama. Sa svjetiljkama smo izgledali kao mnogo-brojni patuljci bez Snjeguljice, koji isprekidano osvjetljavaju stazu, od vrha do dna, ili kao izvan-

U kamenitom bespuću
foto: Gordana Burica

Bojinački kukovi i more

foto: Gordana Burica

zemaljci koji su se zabunom spustili u neku noć, niz neko brdo, u slučajnu avanturu.

Rasuti i svatko sa svojim mislima, došli smo otprilike nakon dva sata do raskrižja putova za Bojinac i Veliko Rujno. Polako se približavamo kamenim kukovima, a svaki nas sljedeći ponovno iznenađuje svojom atraktivnošću i neobičnošću oblika. Čim bih koji fotografirala, pojavio bi se još ljepeši.

Po stazi ljubičice, šafrani i sunovrati, nježni i prozračni, kao da pripadaju nekim zaštićenijim područjima, a ne Velebitu, u kojem caruju samoća, hladnoća i prostranstvo.

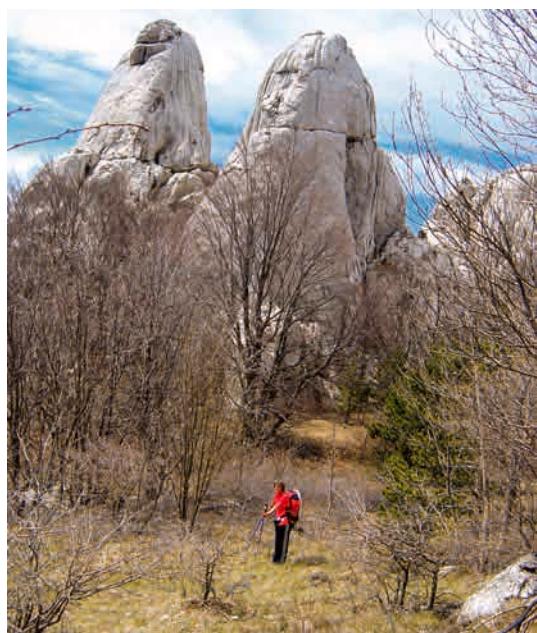
Nailazimo na Jigin kuk i prisjećamo se slika za koje smo željeli da postanu stvarnost, da i ovamo jednog dana dodemo. Krećemo desnom markiranom stazom, koja se zaobilazno penje na vrh. Za to nam je trebalo još sat vremena, a onda stijena i strm uspon po stijeni na vrh. Ostavljamo štapove i penjemo se polako, pažljivo.

Na vrhu Bojinog kuka (1110 m) shvaćamo zašto je bilo teško i nepristupačno. Da bi se doživjelo nešto tako prelijepo, treba truda. Utiskujem u dnevnik dugo željeni žig, a pogled mi kruži po velebitskim vrhovima, do mora, otoka, livada, duliba, Rujna... Sve to upijam, pohranjujem u sebe i u svoj foto-aparat.

Vraćamo se kraćom i strmijom stazom, preko

Žlibine, penjući se i spuštajući preko stijena. Skupina se razvukla, vraćamo se u grupicama. Neke je potrebno i pričekati, a neki su odjurili, brzo, ni ne uživajući u vidicima. Spuštam se, ponovno se diveći strminama, stijenama i sunovratima.

U Milovcima smo s prvim sumrakom, taman na vrijeme da se u razumni sat vratimo u Split. Ipak je sutra radni dan.

Pod kamenitim kukovima

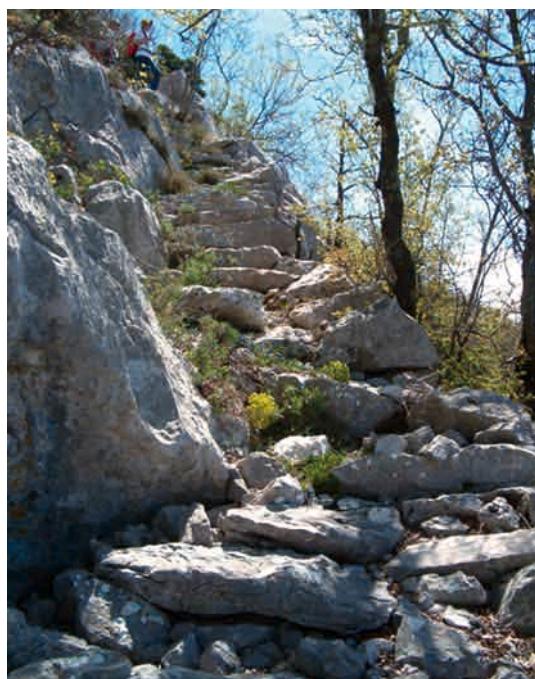
foto: Gordana Burica

NOVI VRHOVI HRVATSKE PLANINARSKE OBILAZNICE

MATOKIT I DRVENIČKE STINE

BRANKO MEŠTRIĆ, Zagreb**MATOKIT**

Potpuno mi je nejasno kako se dogodilo, koje su tajne sile učinile da takva planina, na takvu položaju, ostane toliko dugo zatajena. Dakako, ona je bila poznata znalcima i žiteljima iz podnožja, ali nikada se o njoj nije pisalo u HP-u, nema je na mnogim kartama, pa čak ni u najnovijem satelitskom atlasu. No, evo sad Matokita, a o njemu je riječ, na posljednjem mjestu popisa pridošlica među vrhove Hrvatske planinarske obilaznice! To je bilo dovoljno maloj ekipi iz PD »Šumar« da se poveže s lokalnim planinarima, naoruža priborom

Kamenite stube na Matokitu foto: Branko Meštrić

za markiranje i metalnim žigom te se uputi za Vrgorac.

Stvar je već na prvi pogled bila pomalo zabrinjavajuća: usred golemoga polja ustobočila se odjednom 850 m uvis silna planina. Pružila je, dođuše, svoj hrbat gotovo u središte grada, ali taj šiljak nije baš obećavao ugodnu nedjeljnu šetnju. Ma, nije to tako kao što izgleda, reče naš Zvone, ali nas ipak povede u Ravču, 5 km sjeverozapadno, po slavnoj Napoleonovoj cesti. Današnja nam je zadaća markirati stazu kojom će planinari moći najlakše prići novoj kontrolnoj točki.

Na samom ulazu u Ravču iz smjera Vrgorca, desno između prvih kuća započinje asfaltni odvojak. Prve bi markacije trebale biti uočljive s ceste, a Zvone je obećao postaviti i putokaz. Parkirajte, dakle, na glavnoj cesti, uprtite ruksake i pripremite se za trosatnu hodnju.

Najprije treba poći 10 minuta gore spomenutim odvojkom, a potom zaći u tipičnu dalmatinsku šikaru, u sjevernom smjeru. Staza nije prestrma, a ubrzo počne krvudati. No, najvažnije je da je prilično dobro prokrčena i sada više nego dobro obilježena. Razmjerno laka šetnja uz padinu, nakon sat vremena naglo završava na visoravni s nekoliko napuštenih stanova, ali i pod sljedećim zubom planine.

Uspon na tih pedesetak metara kamenog grebena nije težak jer je staza solidno građena, a hrbat zapravo i nije tako velik. Gore ćete saznati da je kameni greben zapravo hrbat planine, a pronaći ćete i nekoliko iznimno zanimljivih prirodnih »gušterni«. U najvećoj od njih, s prirodnom ogradićem i vratima, ima prilično vode koja izgleda sasvim prihvatljivo – ako ste u baš velikoj nevolji i imate tablete za dezinfekciju vode.

Kad se stigne na sjeverne obronke Matokita, sve se mijenja. Osim drukčijih vidika, sada prema hercegovačkim planinama, slijedi i gotovo turistička šetnja tipičnom submediteranskom šumicom, s laganim dobitkom na visini. Potkraj šetnje staza svako malo izlazi na prekrasne sjenovite i travom presvučene Jelavića doce (desetak njih) pa kroz ostatke staja, ili sela koje je nekad od tih dolaca živjelo, pomalo opet izlazi pod greben.

Uspon po sjevernoj strani mnogo je drukčiji od onoga po južnoj. Put je cijelom dužinom obrastao u rijetku jasenovu i crnograbovu šumicu, da bi se potkraj i to drveće prorijedilo. Uskoro ste ponovno na grebenu i kad pogled pukne na južnu stranu, prema Riliću ili niz polje, daleko koliko god pogled seže, odjednom Matokit dobije na cijeni.

Sljedeća je etapa klasična grebenska šetnja u jugoistočnom smjeru, po travnatom terenu, tek tu i tamo s ponekim kamenitim *intermezzom*. Sve to ide s onom poznatom nadom da je sljedeći vrhunac onaj konačni cilj. A nije – i tako nekoliko puta – sve dok konačno ne dosegnete vršnu točku, 1062 metra nad morem.

Na vrhu su ostaci kapelice sv. Roka. Metalni je žig ugrađen u stijenu koja se nalazi 40 m jugoistočno, niz padinu. Na stijeni je napisano sve što treba biti, a nekoliko je metara ispod stijene zid u koji je uzidana kutija za upisnu knjigu i figurica sv. Roka.

To bi trebala biti osnovna staza za prilaz novoj kontrolnoj točki HPO-a, Svetom Roku na Matokitu. Za tri sata ugodne šetnje, dijelom po solidno prokrčenoj stazi, pa kroz hladovinu šumice na sjevernoj strani, uz zanimljive lokve, dolce i konačno po hrptu, uz nezaboravne vidike, dolazi se na jednu od ljepših kontrolnih točaka HPO-a.

Kamo dalje? Odluka je prilično laka. Najjednostavnije je poći natrag istim putom i spustiti se u Ravču, do koje ima tri sata. No, imate li još snage u nogama i ne patite od vrtoglavice, greben zove. Gotovo neprekinut greben počinje vrhom i spušta vas vrlo, vrlo strmo 600 metara kamenom gredom, na mjestima vrlo, vrlo uskom, u Vrgorac. Istina, ne baš u sam grad već na Poljanice (460 m), ravan s nekoliko polja. Slijedi još 200 metara oštrog spusta kroz borovu šumu do visine vrgo-

Na grebenu Matokita

foto: Branko Meštrić

račke tvrde, a potom pored vodospreme i ulicom Pod Matokitom u samo središte grada.

Dakako, pročitate li posljednji odlomak unatrag, on će biti dobar opis vrlo oštrog osamstomesarskog dvosatnog uspona iz Vrgorca na Matokit. Naravno da ima planinara koji će se rado suočiti i s tim izazovom. Sa svakim korakom otvarat će vam se širi vidici na prostrano vrgoračko polje, a i provalije s obje strane imaju svoju draž. No, i raznolikost staze iz Ravče također ima svoje vrijednosti.

DRVENIČKE STINE

Drveničke se stine već dugo nadvijaju nad Drvenikom, a i vrh Sokolić jednak je dugo na svojem mjestu. Premda mu šiljasti vršak zapne za oko svakom putniku na Jadranskoj magistrali već ponad Živogošću i premda su vrijedni Dalmatinци i spretni Vlaji stoljećima svojim uglavnom švercerskim rutama svladavali prijevoj na Drveničkim stinama, tek su se zahvaljujući PD »Šumar« prvi planinari uputili na Sokolić. Nastojanja su kulminirala uvrštenjem Sokolića u Hrvatsku planinarsku obilaznicu.

Prije dvije godine počeli smo se baviti Sokolićem, obilježili smo i stazu i od tada nisam bio gore. Kad sam nedavno čuo da je Sokolić uvršten u HPO, malo sam se zabrinuo. Skromna visina, prilično udaljena od većih gradova – ima li ta kontrolna točka uopće smisla? Kad sam pak nedavno s prijevoja prošao pored natpisa »OPASNO!« i odmaknuo se samo nekoliko desetaka metara, sve je bilo jasno! Da, nesumnjivo vrijedi!

Ponovimo ukratko: polazište je u Drveniku kod Zaostroga. Turistička staza počinje na Jadran-skoj magistrali kod autobusne stanice i vodi vas u staro selo Drvenik, do kapelice na izvoru povrh groblja. Do tog se mjesa može prići i automobilom asfaltnom cestom koja se od magistrale odvaja 50 m od autobusne stanice. Slijedi sat i pol uspona građenom stazom na prijevoj Drveničkih stina. S prijevoja se dalje ide lijevo, također sat i pol, kroz markirano bespuće, po samoj oštreci kamennog ruba petstometarske provalije. Na taj se način stiže najprije na niži vrh, koji moje društvo radno zove »Špigrk«, a potom, zaobišavši ponikvu sa sjeverne strane, dijelom kroz gušтик, stižete i na sam Sokolić.

Uspon je naporan, pa i opasan. Cijelim se putem treba skakati sa stijene na stijenu i nije

ALBERTO FORTIS O DRVENIČKIM STINAMA

...Zaputih se iz Drvenika da pregazim Biokovo na konju, ali ne bijaše moguće nastaviti put tako udobno. Staze na najvišem dijelu planine često se provlače između hridinastih gromada, a ponekad su na rubu kakve provalije. Kada sam prešao vrh Biokova, prosljedih dijelom pješice, a dijelom u sedlu, predvođen pratiocima što mi ih udvorni vojvoda Prvan iz Kokorića bijaše poslao. Put morlačkih pješaka od Zaostroga do ovog sela u unutrašnjosti ima nepunih pet milja; ali oni hode s čudesnom vještinom verući se po najstrmijim stijenama i spuštajući se niz najvrletnije litice gdje bi se reklo da samo ptice mogu proći. Meni je trebalo šest debelih urada prijeđem planinu cestom za četveronošce; i napokon stigoh do doma toga dobrog vojvode koji me primio s iskrenom srdačnošću. Kuće ovog čestita čovjeka sagrađene su u obliku turske kule...

(Alberto Fortis, Put po Dalmaciji, 1773.)

Ovo je točan opis puta na Drveničke stine, star »samou 232 godine. S vrha Biokova, kako ga naziva Fortis, kreće staza za Sokolić. Put nizbrdo, prema Kokoriću i danas uređuje izravnji potomak vojvode Prvana (danas se zove Pervan!). Taj čestiti čovjek nas je osobno vodio na Matokit, a potom nas je s iskrenom srdačnošću ugostio u onoj istoj turskoj kuli u Kokoriću.

Drveničke stine

foto: Branko Meštrić

nikako za ljude koji se boje visina. Ipak, svakim se korakom muke naplaćuju sve ljepšim vidicima.

Na samome vrhu Sokolića ugrađen je metalni žig, pripremljeno mjesto za prijepodnevno i poslijepodnevno fotografiranje, a staza je prokrčena i obilježena. Na vrhu se može uživati u širokim vidicima na dobar dio Jadrana, od Brača do Nerezive, od vrha Sv. Jure na Biokovu pa do vrhova Čvrsnice, Prenja i Veleža. I zaista treba zamoliti sve koji se upute na Sokolić: pazite na sebe i svoje noge – gore bi vam i najbolji gorski spašavatelji teško pomogli.

Brinu li vas južna padina i ljetne vrućine, osim savjeta da krenete rano i ponesete dovoljno vode, mogu vam predložiti i alternativni prilaz. U selu Višnjici kod Vrgorca završava, odnosno počinje staza koja ovaj vrh spaja s Drvenikom. Dakle, za dva i pol sata laganog uspona, nažalost bez vidika, ali zato dobrim dijelom kroz šumsku hladovinu, doći ćete do prijevoja na Drveničkim stinama. Međutim, za uspon po bridu stijene na sam Sokolić nema alternative – to treba hrabro odraditi.

NOVI VRHOVI HRVATSKE PLANINARSKE OBILAZNICE

ČEVO – BRIJEG I POL

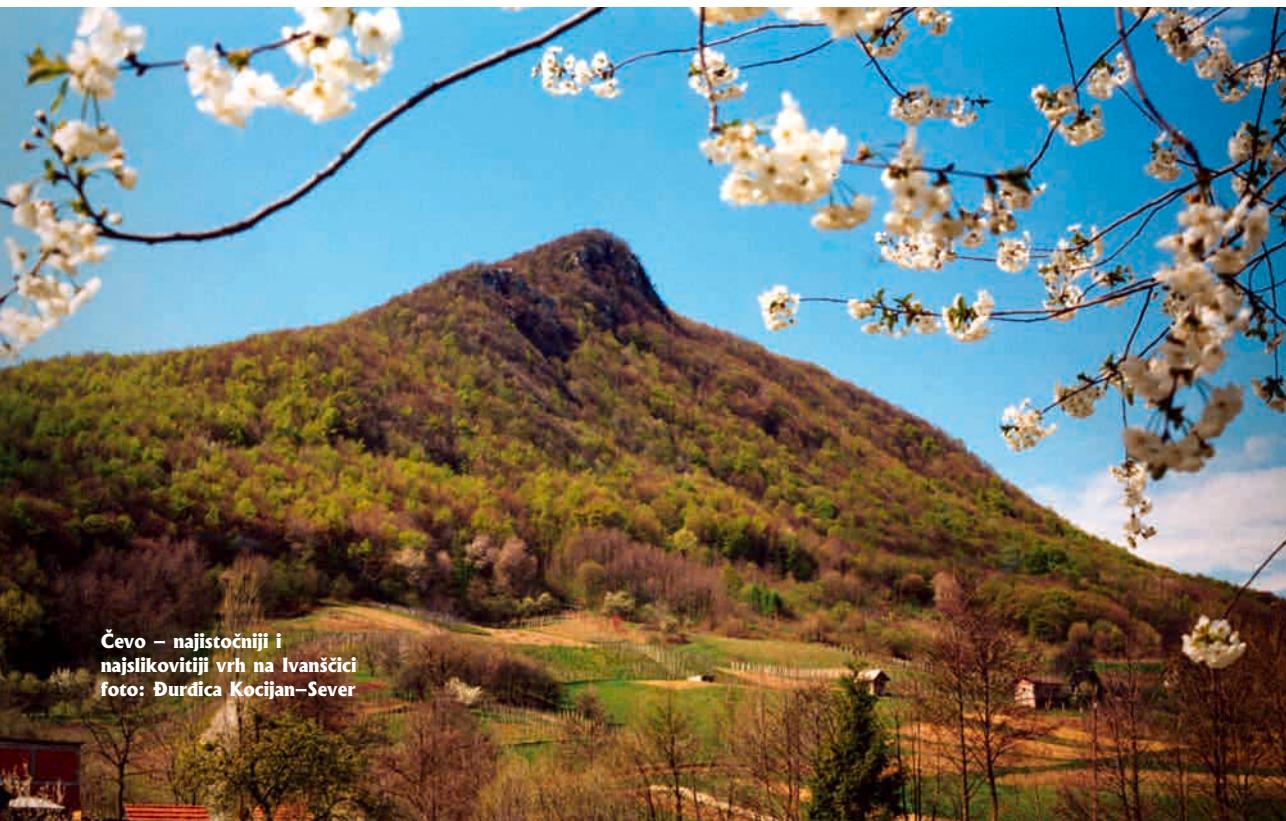
MILIVOJ TURK, Varaždin

Vrh Čevo uvršten u Hrvatsku planinarsku obilaznicu (HPO) kao nova kontrolna točka 3.9., nalazi se na sjeveroistočnom dijelu Ivanšćice, iznad doline rijeke Bednje. S južne je strane prilično pitom, dok je sjeverna strana znatno strmija i stjenovitija. S vrha i nekoliko vidikovaca u blizini, pružaju se široki panoramski vidici na greben Ivanšćice, prostranu ravnicu, rijeku Bednju te na Ravnu goru i Kalnik.

Već dugi niz godina članovi PD »Dugi vrh« iz Varaždina redovito obilaze i brinu o tom, za njih najzanimljivijem i najljepšem vrhu Ivanšćice. Možemo slobodno reći da smo Čevo na neki na-

čin prisvojili kad smo ga prošle godine uvrstili u Varaždinski planinarski put. Na taj je način »Dugi vrh« zapravo preuzeo brigu nad tim vrhom. Tijekom prve godine postojanja Varaždinskoga planinarskog puta, brojni planinari su otkrivali Čevo, ne skrivajući divljenje za naš zagorski Klek.

Svi mi, obožavatelji Čeva, osjećamo posebnu radost i zadovoljstvo što je uvršten u Hrvatsku planinarsku obilaznicu. To će sigurno pridonijeti većem posjetu planinara, te boljem upoznavanju ovoga vrha. Za planinare koji žele obići i doživjeti Čevo dat ćemo nekoliko osnovnih podataka o planini i vrhu, pristupima, markiranim planinar-

Čevo – najistočniji i
najslikovitiji vrh na Ivanšćici
foto: Đurdica Kocijan–Šever

Vidik s vidikovca Balkon na Čevu

foto: Željko Horvat

skim stazama i Varaždinskom planinarskom putu, kojim je obuhvaćen i taj vrh. Također, vrijedi upozoriti na neke zanimljivosti i posebnosti, koje će biti dostupne planinarskim namjernicima.

Od Krušljevca preko Podevčeva do Čeva

Čevo se na sjeveroistočnom rubu Ivanšćice izdiže neposredno iznad doline rijeke Bednje, pa ga iz podnožja doživljavamo znatno višim nego što uistinu jest. Najблиža željeznička postaja je Krušljevec, na pruzi Zagreb – Varaždin (stajalište samo za putničke vlakove!), odakle je i najljepši vidik prema Čevu. Krušljevec je KT 1 Varaždinskog planinarskog puta i početak staze kojom se za 40 minuta preko Beletinca stiže u naselje Podevčovo. U Krušljevcu, kao i u Podevčevu, može se doći i automobilom, no tada, ovisno o planinarskom obilasku, treba odlučiti gdje ćeete parkirati ili gdje će vas čekati vozač.

S ceste Zagreb – Varaždin (na autocesti skrenuti na izlazu Varaždin) dolazi se najprije u selo Turčin, pa preko Svetog Ilije i Beletinca do Krušljevca, odnosno Podevčeva. Od Podevčeva počinje uspon na Čevo, koji traje oko 50 minuta. Krenite od bistroa »Brk« stazom koja prolazi najprije između kuća, zatim kroz voćnjake i vinograde, a nastavlja se kroz šumu sve do vrha. Na vrhu se nalazi limena kutija, a u njoj su žigovi.

VARAŽDINSKIM PLANINARSKIM PUTOM OD ČEVA DO »VAGONA«

Kad krećete put Čeva, preporučujemo da taj dan obiđete cijeli Varaždinski planinarski put. S Čeva krenite dalje dobro markiranom stazom

DNEVNIK
PLANINARSKE OBILAZNICE

VARAŽDINSKI PLANINARSKI PUT

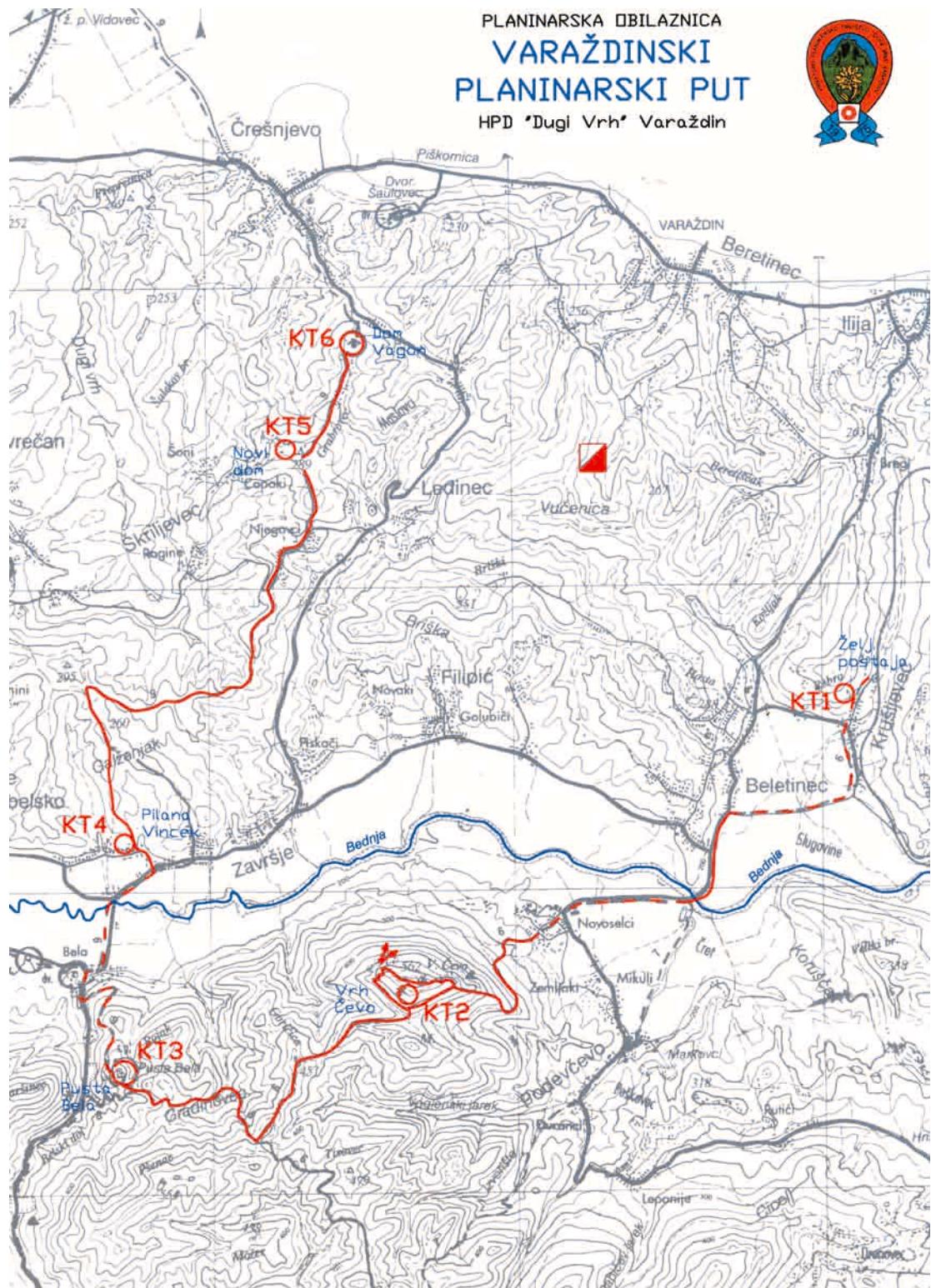

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO
"DUGI VRH"
KUKULJEVIČEVA 3, VARAŽDIN

Dnevnik Varaždinskog planinarskog puta

PLANINARSKA ĐIBLAZNICA
VARAŽDINSKI PLANINARSKI PUT

HPD "Dugi Vrh" Varaždin

prema Pustoj Beli, KT 3. Do nje treba oko 2 sata. Taj će se mali napor sigurno isplatiti jer ćete doći do ostataka utvrde iz 12. stoljeća, nekadašnjeg sjedišta templara, a poslije ivanovaca. Već sredinom 17. stoljeća Bela se spominje kao razrušen grad, pa ga je zbog toga narod prozvao Pusta Bela.

Markiranim se putom za pola sata iz Puste Bele stiže u Završje. Tamo je KT 4. Na toj dionici, lijevo od mjesta Bele i trase obilaznice, počinje Belski dol, prekrasan kanjon s potokom, jakim izvorima izvrsne pitke vode, zavjetnom kapelicom, manjim spomen-grobljem i ribogojilištem pastrva. U mjestu Beli, vrijedi razgledati (samo izvana) dvorac s početka 17. stoljeća. Taj je dvorac

Planinarska kuća »Ledinac« u izgradnji

foto: Alan Čaplar

nazvan poslije Podbeli, a blizu njega je još jedan dvorac iz 18. stoljeća. Vlasnici ih namjeravaju uskoro potpuno obnoviti i dati im odgovarajuće sadržaje.

»VAGON« – POSLJEDNJA TOČKA OBILAZNICE

Od Završja, preko Škriljevca, za sat i 30 minuta, stiže se do nove planinarske kuće (u izgradnji), koja je KT 5. Od tamo je još samo 15 minuta hoda do planinarske kuće »Vagon«, posljednje točke obilaznice.

Varaždinski se planinarski put može proći za 6 sati. Preporučujemo da prije obilaska naručite dnevnik puta (adresa je: HPD »Dugi vrh«, Kukuljevićeva 3, 42000 Varaždin).

Na zemljovidu je ucrtan put i položaj kontrolnih točaka. Vidljivo je da je Varaždinski planinarski put linijski, tj. da započinje u Krušljevcu, a završava blizu sela Ledinca, pa je potrebno planirati i povratak! Članovi našega društva spremni su, uz prethodnu najavu i dogovor, pomoći u obilasku Čeva i cijelog puta, te pružiti odmor i okrjepu u planinarskoj kući »Vagon«. Nadamo se da će nova kuća biti otvorena još ove godine, što ćemo, uz obilježavanje 30. obljetnice HPD-a »Dugi vrh«, pravovremeno najaviti. I za kraj, bit će nam draga ako vas ovih nekoliko riječi potakne na obilazak Čeva i Varaždinskog planinarskog puta. Možemo još samo poručiti: uživajmo zajedno u planinama i ljepotama varaždinskoga kraja!

Križ na Balkonu na Čevu

JADRANSKI OTOCI

POZNATI I MANJE POZNATI PLANINARSKI CILJEVI NA OTOKU CRESU

VANJA RADOVANOVIĆ, Zagreb

Cres je sa svojih 405,78 km² površine najveći jadranski i hrvatski otok (prema posljednjim računanjima, ima za 0,5 km² veću površinu od Krka). Iako je blizu turistički vrlo razvijenoj Istri, ne tako daleko od Rijeke, najvećega grada sjevernog Jadrana, obližnje Crikveničke rivijere i otoka Krka, te na putu prema puno poznatijem i turistički kudikamo razvijenijem Lošinju, Cres je, uz nekoliko iznimaka, ostao potpuno po strani od turističke najeze. Osim skromnih turističkih kapaciteta u Belom (autokamp), gradu Cresu (dva hotela i autokamp), turističkom naselju Zaglavu te auto-

kampova u Martinšćici, okolici Osora i Punta Križi, na otoku nema nijednog turističkog centra. Razlog tome je činjenica da na otoku, osim grada Cresa, koji nije turistički orijentiran, nema većih naselja. Nakon Cresa, s 2318 stanovnika, drugo naselje po broju stanovnika je malena Martinšćica sa 180 stanovnika, a sva ostala naselja imaju manje od 100 stanovnika. Kao nešto poznatiji turistički ciljevi, posljednjih su se godina donekle profilirali Beli, kao eko-turističko odredište, te Lubenice, kao lijep primjer tradicionalnoga naselja, na prekrasnom položaju.

Pogled duž grebena Cresa**foto: Branko Rajer**

Daljnji je razlog za tako slabu prisutnost turizma sama priroda, odnosno izgled otoka. Otok je brdovit, na njemu nema velikih plaža, najveći dio obale strmo se spušta u more, uz poneku pitomiju, ali teško pristupačnu uvalu, a najveći dio otoka pusta je valovita zaravan prekrivena samo kamnom, travom i makijom. No, upravo zbog usamljenosti i sačuvanosti izvornog okoliša i prirodnih ljepota, Cres je idealan cilj izleta onima koji traže dodir s očuvanom prirodom i više-manje tradicionalnim otočkim životom. I sve to na samo sat vožnje od Rijeke i tri sata od Zagreba!

U ovom članku opisati sve meni poznate staze na otoku, uz napomenu da ne postoji pouzdana informacija gdje sve ima markiranih staza, a još manje tko ih je markirao i tko ih održava. Naravno, bit će zahvalan na svakom podatku koji može pridonijeti upotpunjavanju građe o Cresu. Većina staza opisanih u ovom članku nema veliku dužinu niti svladava veću visinsku razliku, tako da je možda dvojbeno treba li ih uopće nazvati planinarskim stazama, no zbog uglavnog teškog i brdovitog terena kojim prolaze, teško ih je nazvati i izletničkim stazama.

1. PUT PO TRAMUNTANI

Splet pješačkih staza po Tramuntani (slabo poznato područje sjevernog Cresa) obilježili su osamdesetih i devedesetih godina članovi eko-loške udruge »Caput insulae« iz Belog. Staze povezuju lijep gradić Beli sa zanimljivim ciljevima u zaleđu, kao što su stari rimski most na ulazu u Beli, neki manji speleološki objekti, lokva Kosmačev (jedna od najvećih na Cresu), gotovo napušteni zaselak Ivanj... Staze su vrlo ugodne, a vode kroz raznolik krajolik, s mnogo šume. U eko-centru u Belome može se nabaviti zemljovid s ucrtanim stazama. Privremeno su, međutim, ove staze izvan funkcije zbog problema s lovцима, no nadajmo se da će se to uskoro razriješiti.

Dužina puta: staze su različite dužine, no većina se može obići za 2 – 3 sata.

Oznake: putovi nisu označeni planinarskim markacijama. Svaka staza ima svoju boju.

Najljepše: samo polazište – gradić Beli, lokva Kosmačev, zanimljive prirodne skulpture uza stazu, manji speleološki objekti.

2. SIS

Uspon na Sis je zanimljiv izlet, koji je moguće poduzeti od Križića (370 m), mjesta gdje se od glavne otočke ceste odvaja krak za Beli. Do Sisa (639 m) se oštrosno uzbrdo po grebenu duž suhozida uspinje dobro vidljiva staza. Uz put je nekoliko zanimljivih starih hrastova. S vrha se pruža vidik na sve strane, no sam vrh nije osobito istaknut, pa vidik ometa vegetacija. Na vrhu je radio-amaterski kontejner. Vrh je kontrolna točka Hrvatske planinarske obilaznice, a metalni je žig uzidan sjeverno od nakupine kamenja na prvome vršku, 50 m prije kontejnera. Uspon na Sis traje pola sata.

Zanimljivo je da Sis, unatoč znatnoj visini (639 m), nije najviši vrh otoka Cresa. Najviši je vrh Gorice (648 m) udaljen još oko dva kilometra, ali do njega ne postoji pješački put i nije planinarski atraktivn. Do njega bi se moglo prići preskačući s kamena na kamen za nekih pola sata, ali to uglavnom nitko ne čini, jer do njega nema staze, a sa samoga vrha nema vidika. Inače, vrh

Vrh Sis s prijevoja Križića

foto: Alan Čaplar

Predošćica

foto: Vesna Holjevac

Gorice je drugi otočki vrh po visini u Hrvatskoj (najviša je Vidova gora na Braču, 780 m), no za nj većina planinara uopće ne zna.

Dužina puta: od Križića do Sisa 30 min.

Oznake: prilaz nije markiran, no staza je ugažena i orijentacija je laka.

Najljepše: sa staze je lijep vidik na okolicu i more.

3. VELIKO GRAČIŠTE

Od sela Predošćice (372 m) na uzdužnoj cesti odvaja se prilaz vrhu Velikom Gračištu (562 m). O toj stazi ne znam mnogo, osim da je s vrha zanimljiv vidik na sjeverni dio otoka.

Dužina puta: nepoznata, vjerojatno 30–40 minuta.

Oznake: prilaz nije markiran, no govori se da postoji namjera markiranja.

4. SVETI BARTOLOMEJ

Put na vrh s ruševnom crkvicom svetog Bartolomeja kreće iz grada Cresa (prilaz ambulanti na sjevernoj strani grada), kratko prati cestu Cres – Porozine i zatim se penje do ceste za trajektno pristanište

Ruševine crkvice sv. Bartolomeja

foto: Vanja Radovanović

Merag. Najjednostavniji pri-laz automobilom je od te ceste. Kad se ide od Cresa prema Meragu, nakon 1,5 km od križanja s porozinskom cestom prometnim je znakom označeno križanje s cestom koja vodi lijevo prema zapadu. Kod odvojka je mala drvena maskota bjeloglavog supa.

Cesta naglo skreće udesno i nakon 50 m je kraj asfalta. Tu počinje grubavi makadam. Po njemu treba voziti samo još 50 m do lijepog parkirališta u sjeni borova. Markacija vodi lijevo kroz ogradu u suhozidu i kroz slikovite ogra-

đene livade na kojima pasu mnogobrojne ovce. Krajolik je vrlo slikovit. Za 10 minuta hoda izlazi se kroz otvor u suhozidu na vrh brdašca, na kojem se nalazi ruševina crkvice. Fantastičan je pogled na Merag, trajektnu rutu, vidi se dobar dio Cresa, Krk, Primorje. Cijelo mjesto ima i poseban ugadj, nešto kao creski Stonehenge. Jako lijepo!

Odšećete li 50 m prema sjeveru, pogled će vam privući koji kilometar udaljeno smetlište, a krenete li desno za markacijom, ona će vas za desetak minuta ponovno dovesti na cestu gdje ste parkirali auto, samo 500-tinjak metara sjevernije.

Tom se cestom može doći do Meraga za pola sata hoda. Mjesto na kojem markacija ponovno izlazi na cestu vrlo je slikovito, u sjeni nekoliko starih stabala (na žalost, dva dana nakon mog posljednjeg posjeta tamo se trebao održati *techno-party*, tako da ne znam kako to sad izgleda).

Dužina puta: od Cresa 40 minuta, od ceste Merag – Cres 10 min.

Oznake: uobičajene crveno-bijele markacije.

Napomene: meni osobno najljepši izlet na Cresu. Šetnja je prikladna i za djecu, a može se hodati i u tenisicama.

Najljepše: ovčarski pašnjaci, idilične ruševine kapelice sv. Bartolomeja, lijep vidik prema sjeveru i istoku.

5. SVETI SALVADUR I SVETI BLAŽ

Markirana staza prema crkvicama sv. Salvadura (163 m) i sv. Blaža (48 m) polazi iz grada Cresa, s ceste koja sa sjeverne strane prilazi kampu Kovačini. Početak staze je označen putokazom s desne strane, 500 metara nakon odvojka od glavne otočne ceste.

Prošao sam samo prvim dijelom staze, koji gotovo ravno vodi među suhozidovima između maslinika. Oni koji su išli i dalje, kažu da takva udobna staza vodi sve do crkvice sv. Salvadura. Do nje ima 45–60 minuta hoda.

Nastavak staze prema kapelici sv. Blaža teško je pratiti kroz grmlje i makiju, a i markacije nisu dugo obnovljene, no pove godine, rema riječima zaposlenika u Turističkoj zajednici grada Cresa, pristup bi trebao biti očišćen i ponovno markiran. Od Sv. Salvadura do kapelice sv. Blaža ima još sat i pol hoda.

Dužina puta: 45–60 minuta do Sv. Salvadura, oko 2 h do Sv. Blaža.

Oznake: uobičajene crveno-bijele markacije, do Sv. Salvadura dobre, daleje navodno loše (obnova u planu)

Napomena: Prije čišćenja staze, dio od Sv. Salvadura do Sv. Blaža savjetuje se samo iskusnim planinarima.

Najljepše: maslinici do Sv. Salvadura.

6. STAZA KRČINA – CRES

Staza ne vodi ni na jedan vrh niti do kakva posebnog cilja, već povezuje grad Cres i zaselak Krčinu, uz glavnu otočku cestu, južno od grada. Zaselak je poznat po gostionici kojoj je specijalitet janjetina s ražnja. Riječ je o starom građenom pješačkom pristupu koji krati cestovne zavoje. Tom stazom nisam prošao, no prema podacima iz druge ruke, za tu dionicu treba oko 45 minuta hoda.

Dužina puta: 45 minuta.

Oznake: planinarske crveno-bijele markacije.

7. STAZA VIDOVIĆI – HELM – LUBENICE

Ova staza također povezuje dva naseljena mjesta, međutim, negdje na sredini puta je odvojak za Helm, najviši vrh toga dijela otoka. Južni početak staze je kod kapelice u zaselku Vidovićima iznad Martinšćice. Od nje vode tamno-plave markacije u sjevernom smjeru, pored vrtova, suhozidova i šumaraka. Nakon 45 minuta hoda ulazi se u lijepu borovu šumu, kroz koju vodi široka staza gotovo vodoravno, kao u parku. Nakon 15 minuta odvaja se uzbrdo na zapad slabo vidljiva staza (iza stazu je natpis na kamenu, a označena je planinarskim markacijama), kojom se za nekoliko minuta stiže na vrh Helm (482 m). Zbog borove šume vrh ne pruža širok vidik, no ugodaj je lijep jer se sa strmoga stjenovitog ruba naziru Istra i pučina.

Gradec Lubenice

Od odvojka za Helm staza se nastavlja (ponovno markirana teško vidljivim tamnoplavim oznakama) kroz borovu šumu još 15 minuta, a zatim obilazi zanimljivu lokvu s ograđenim dostupima za stoku (tzv. diritim). Za dalnjih petnaestak minuta stiže se na asfaltnu cestu za Lubenice.

Za one koji žele proći ovu stazu drugim smjerom, početak nije teško naći: na početku posljednjega šumarka prije Lubenica od ceste se oštrotuje ulijevo (gledano u smjeru Lubenica) odvaja širok šumski put s natpisom na kamenu.

Dužina puta: 2h.

Oznake: na putu Lubenice – Vidovići slabo vidljive tamnoplave oznake, a na odvojku za Helm dobre planinarske crveno-bijele markacije.

Napomena: izlet zahtijeva spremnost u orientaciji zbog čestih križanja pastirskih staza.

Najljepše: zanimljiva lokva iza Lubenica, lijepa borova šuma, ugodaj osame na vrhu Helmu.

8. Sv. KUZMA I DUMIJAN, Sv. KRISTOFOR I BABINA

Ova tri lijepa izletnička cilja nalaze se jedan pored drugoga i povezani su markiranim stazama. Lako su dostupni iz sela Miholašćice i Martinšćice te iz vikend-naselja Zaglav između tih sela.

Obnovljena kapelica sv. Kuzme i Dumijana (142 m) nalazi se na obliku brežuljku, na pola puta između Zaglava i Martinšćice. Spomenuti se brežuljak ne nalazi u grebenu (odnosno na rubu središnje creske zaravni) koji se proteže između sela Stivan i zaselka Vidovići, već otprilike na pola njegove visine, u blizini napuštenog zaselka Končići. Od kapelice je veoma lijep vidik na Martinšćicu i Vidoviće te na zapad prema Istri, a s puta prema kapelici pružaju se lijepi vidici prema Stivanu i Miholašćici, otocima Zeči, Visokoj, Unijama i Srakanama te prema Osoršćici na Lošinju.

Ruševina kapelice sv. Kristofora (125 m) nalazi se nekoliko stotina metara južnije i malo niže od Sv. Kuzme i Dumijana, na istaknutom brežuljku koji dominira pogledom iznad Miholašćice. Od kapelice su ostali očuvani samo zidovi, a postoje naznake da će biti barem dijelom uređena.

Babina (288 m) je neizrazit vrh u grebenu koji se proteže između Stivana i Vidovića. Nalazi se otprilike iznad Zaglava. Ispod Babine, vrlo blizu Sv. Kuzme i Dumijana, napušteni je zaselak Končići.

Pristupi Sv. Kuzmi i Dumijanu:

1. S ceste Zaglav – Martinšćica (oko 20 min). 50 m južno od mjesta, gdje se od glavne ceste odvaja obalna cesta prema Martinšćici, pored raspela, počinje betonirani put uzbrdo. Tu se može parkirati, najbolje neposredno nakon mostića prije križanja. Slijedite betonski put 300 m do vodovodnog spremnika, a nakon toga široku građenu stazu duž suhozida. Nakon desetak minuta hoda s desne strane prilazi slična staza iz smjera Zaglava i Miholašćice, na što upućuju neupadljivi natpisi plavom bojom na kamenu uza stazu. Nakon daljnjih 100 m staza skreće naglo lijevo, dok se desno (natpis plavom bojom na suhozidu) iskrčenom čistinom između suhozida odvaja staza za Sv. Kristofora. Nakon idućih 100 m odvaja se desno preko suhozida uska stazica prema Babini, a za još nekoliko minuta staza stiže do kapelice sv. Kuzme i Dumijana.

2. Iz Zaglava (oko 20 min). Oko 100 m nakon Zaglava odvaja se oštrotuje asfaltna cesta kojom se pristupa gornjim redovima vikend-kuća. Slijedite cestu 200 m do telefonske govornice i kontejnera za smeće (mogućnost parkiranja izvan glavne turističke sezone; u sezoni je cesta gotovo zakrčena parkiranim automobilima i bolje je ostaviti auto uz glavnu cestu). Tamo krenite lijevim odvojkom, pa odmah zatim desno uzbrdo stubištem koje zavija iza lijevog najvišeg reda kuća (na desnom betonskom zidu je prva tamnoplava markacija s natpisom). Uska staza ostavlja kuće i desetak minuta vijuga između makije i niskoga drveća. Napokon, put prolazi kroz otvor u suhozidu i izlazi na stazu Miholašćica – Sv. Kuzma i Dumijan (natpisi sa strelicama na suhozidu). Krenite lijevo i nakon 20 metara ste na pristupu br. 1, kojem trebate ići desno još 5 minuta.

3. Iz Miholašćice (30 min). Od kapelice krenite uzbrdo (istočno). Na račvanju staza slijedite poludesnu stazu. Od nje se tik prije posljednje kuće u selu odvaja ulijevo staza koja vodi pored

Pogled od crkvice sv. Kuzme i Dumijana prema Martinšćici

foto: Vanja Radovanović

kućnih vrata. Staza se penje duž suhozida i pruža sve ljepše vidike na Miholašćicu i prema Stivanu. Nakon dvadesetak minuta hoda, lijevo se, kroz rupu u suhozidu, odvaja silazni put za Zaglav, a dvadesetak metara nakon tog odvojka stiže se na prvi pristup.

Dužina puta: oko 30 minuta.

Oznake: tamnoplave markacije.

Napomene: pogodno za obiteljske šetnje; može se kombinirati s posjetom Sv. Kristoforu te Končiću i Babini.

Najljepše: pogled na Martinšćicu od kapelice.

Pristup Sv. Kristoforu:

Bilo kojim pristupom kapelici sv. Kuzme i Dumijana dodite na 5 minuta do kapelice i tu krenite desnim odvojkom (natpis na suhozidu). Slijedite krčevinu bez nekog ugaženog puta i kad se za 5 minuta nađete na neizrazitom grebenu, s desne čete strane uočiti slabu stazu i tamnoplave oznake (staza je nekad vodila drugom trasom, koja je sad zatvorena jer prolazi privatnim posjedom). Ruševine kapelice već su dobro vidljive iza hrpe kamenja 2–3 minute ispred nas. Kapelica nema krova i ne može pružiti zaklon od sunca (uz kapelicu su gusta makija i nisko drveće) niti kiše, ali odlično štiti od bure, koja je tu povremeno vrlo jaka. Lijep je vidik na udolinu između Miholašćice

i grebena Babine. Vrijedi od kapelice nastaviti markiranom stazicom kroz grmlje još 3–4 minute do trigonometrijske točke, od koje je vidik još ljepši i širi. Na tom mjestu prestaju markacije, no moguće je desnom padinom sići za 15 minuta bez puta do Miholašćice.

Dužina puta: 30 minuta.

Oznake: tamnoplave.

Napomene: pogodno za obiteljske šetnje; može se kombinirati s posjetom Sv. Kuzmi i Dumijanu te Končiću i Babini.

Najljepše: pogled na Martinšćicu od kapelice.

Pristup Končiću i Babini:

Bilo kojim pristupom kapelici sv. Kuzme i Dumijana dodite na 3 minuta do kapelice i krenite desnim odvojkom preko suhozida (natpis na suhozidu). Slijedite usku stazicu koja lijepo vijuga kroz zapuštene voćnjake i makiju – pejzaž je iznenadujuće pitom! Stazica prolazi između kuća napuštenog zaselka Končići do kojega ima svega 5 minuta od križanja. Na početku zaselka se još dobro vide ostaci cisterne te stare peke u posljednjoj kući s lijeve strane – pozor, uz peku je grijezdo stršljena! Iza zaselka stazica ubrzo ulazi u borovu šumicu i sve se strmije uspinje do grebena. Do njega se stiže za 20 minuta hoda.

Ostatak staze do zaselka Grmova na makadamskoj cesti prema Lubenicama nisam prošao, no prema riječima onih koji su ga prošli, od Babine još ima pola sata hoda.

Dužina puta: 30 minuta.

Oznake: tamnoplave.

Napomene: pogodno za obiteljske šetnje; može se kombinirati s posjetom Sv. Kuzmi i Dumijanu i Sv. Kristoforu.

Najljepše: napuštene kuće Končića na slikovitoj zaravni.

HRVATSKO PRIMORJE

U ZAGRLJAJU GROBNIČKIH ALPA

ANTUN I ŽELJKA KASAPOVIĆ, Đurđenovac

Nema planinara koji nije putovao cestom za Rijeku, a da nije pritom zamijetio desno od Grobničkog polja niz planina kamenitih vrhova što kao kulise krase riječko zaleđe. Da, bile su to jednom prilikom i prave kulise, kada se tu snimao šezdesetih godina film »Winnetou« prema romanu Karla Maya. U planinarskom domu na Hahlićima i danas je izvješena na zidu fotografija karavane kočija, scena iz filma »Winnetou« s nizom vrhova povrh Grobničkog polja u pozadini.

Taj se niz vrhova među planinarima često naziva »Grobničkim Alpama« jer njihovi bijeli kameni vrhovi, okruženi livadama i pašnjacima, uistinu podsjećaju na prave alpske vrhunce. Svi su vrhovi viši od 1000 metara, pa imaju sva planinska obilježja. Uglavnom su svi kameniti ili travnati, a visinom se ističu Obruč (1376 m) i Fratar (1353 m), ali za planinare nisu ništa manje atraktivni i niži Dnić, Vidalj, Ćunina glava, Suhu vrh, Osoje, Grleš, Gornik, Crni vrh, Sljeme i drugi.

**Jezerca Hahlići, u pozadini
Suhu vrh i Fratar**

Tu se osjeća utjecaj planinske klime Gorskog kotara, ali istodobno i utjecaj mediterranske klime s mirisom mora. U kasno proljeće i rano ljeto cijela se visoravan zajedno s vrhovima zašareni od mnoštva raznobojnog cvijeća. Najprije nas razvesele obični i alpsi jaglaci, Šafrani, kukurjeci i likovci, a zatim ljubičice i sunovrati. Kada se poslije livate ukrase sirištarama raznih vrsta, zlatnim i kranjskim llijanima te kačunima i sabljicama, nitko više ne može odljeti da ne snimi fotoaparatom bar dio te ljepote.

Osim prekrasnih vrhova, u ovom području se nalazi i nešto možda atraktivnije od jednog vrha. Osim kamenitog labirinta Paklena, posebno obilježje ovome području daje Mudna dol, klanac potoka Sušice koji je u većem dijelu godine bez vode. U vrijeme jakih kiša niz nju se u nizu kaskada spuštaju bujice do Grobničkoga polja. Klancem vodi obilježen planinarski put – najatraktivniji, ali i najzahtjevниji pristup ovoj skupini vrhova. Za nekoliko sati uspona savladava

Vidik s Fratreu prema Obruču

foto: Alan Čaplar

se niz kaskada, tobogana i kotlova osiguranih klinovima, čeličnom užadi i ljestvama. Uspon Mudnom doli preporučuje se samo iskusnim i fizički spremnim i spretnim planinarima.

Osim ovog puta, za uspon se može izabrati i neka od lakših pristupnih varijanti. One su pogodnije za one koji na leđima nose više stvari. Svi glavni pristupi počinju u selu Potkilavcu, kod zadnjih kuća. To su redom putovi »preko čeve«, »preko kolci« i »pod planinu«. Postoje još i markirani putovi s Platka, Kripanjski put, put s ceste Previjak – Suho, od Studene i Klane te od Trstnika. Više o pristupnim putevima, ali i o ostalim stazama u ovom području može se naći u Poljakovom vodiču »Hrvatske planine« i na Smardovoj karti »Gorski kotar IV« (karta br.14).

Glavno uporište za izlete je svakako planinarski dom »Hahlići« (1097 m), na zaravanku između Dnića i Čunine glave. Dom je okružen lijepom šumom smreke i planinske bukve, raspolaže s 12 kreveta u sobama i dva u skloništu, no na noćenje može primiti i do 20 ljudi. Njome upravlja HPD »Obruč« iz Jelenja. Nekoliko minuta od doma nalaze se tri lokve zvane Hahlići (od riječi *kalić*, diminutiv od *kal* = lokva) koje se koristi kao pojilo za konje. Od Hahlića se lijepo vide Suhu vrh i Fratar.

Planinarskim dom »Hahlići«

foto: Alan Čaplar

PLANINARSKO VJENČANJE NA VRHU FRATRA

U subotu 24. lipnja na vrhu Fratra upriličen je neobičan događaj: planinarsko vjenčanje Željke Lisak i Antuna Kasapovića. Tom prigodom na vrhu se, po lijeppom sunčanom vremenu, okupilo stotinjak uzvanika i planinara, koji su posvjeđočili bračnom zavjetu ovih dvoje planinara, članice Uredničkog odbora HP i predsjednika HPD »Sunovrat« iz Đurđenovca.

Na pitanje kako su se odlučili za ovakvo neobično vjenčanje, mladenci uglas odgovaraju:

– Oboje smo planinari, ljubitelji prirode, planinskog cvijeća, zaljubljenici u sunce i oblake. Za svoje vjenčanje nismo željeli klasičnu proslavu s povorkom automobila koji bjesomučno trube i uobičajenom parandom piganstva u kakvom restoranu. Ukratko, oboje smo željeli vjenčanje u planini. Iako lijepo, Alpe i Velebit, odbacili smo pri samoj pomisli na naše Hahliće. Hahlići su za nas posebno mjesto, najljepše na svijetu! Fratar smo zajedno lako odabrali: ističe se kao središnji vrh u tom području i ima najljepši vidik. Čak smo i domara Davora iz hahličkog doma odabrali za vjenčanog kuma.

Domar Davor s planinarskog doma na Hahlićima u zadnjih 25 godina već je više od 1500 puta bio na Hahlićima. Pun ljubavi za svoju planinu, on govori: »Danaska j' meni on se. Ne moren bez njega. Ko da san se oženil za njega. Komač čekan petak da gren zgoru. Niš mi se ne grusti gori delat. I to dura već dvajset i pet leta. Za taleta niki dobije i penziju. Kad ja više ne buden na Hahliću, neka dojde onisti ki će ga volet barem ko ja.«

Željka i Antun upoznali su se, kao i mnogi planinarski parovi, u planini, na jednom slovenskom dvoisućnjaku. »Od tada je moj život dobio novi smisao i taj mi je dan doista promijenio život.«, reći će Željka.

Nakon vjenčanja, okupljeni planinari i rodbina, proslavu su zaključili večerom kraj planinarskog doma

na Hahlićima. Mladenka je svoj buket od poljskog cvijeća bacila s balkona planinarskog doma, koji je za tu priliku također bio posebno ukrašen.

– Što se tiče samog vjenčanja ostvarile su se sve naše želje. Bili smo na planini koju najviše volimo, imala sam buket poljskog cvijeća i pogled u daljinu. Fotografi, frizerka i gosti su bili planinari. Domaćini su nas prekrasno primili i pomogli u svemu, ponajviše domar Davor, kuharice Željka i Danijela, gospoda Ana iz Podkilavca te članovi HPD »Obruč« Vedran i Tiki. Misu na vrhu služio je vlč. Francetić i na tome mu se zahvaljujemo, kao i prijevozniku Valjanu bez kojeg ovaj pothvat ne bi uspio.

Mladenci i uzvanici na Fratu

foto: Alan Čaplar

GORSKI KOTAR

IZLET U DELNIČKI KRAJ

JASNA KOSOVIĆ, Zagreb

Delnički se kraj prostire najvećim dijelom sjeverno od stare riječke ceste Lujzijane, i to od Kupjaka do odvojka ceste kojom se stiže u čabarški kraj. Sjevernu granicu čine rijeka Kupa i prelijepa kupska dolina. U tom je kraju niz prirodnih osobitosti, od kojih su neke, zbog svoje atraktivnosti, obuhvaćene granicama Nacionalnog parka »Risnjak«. Osim šireg područja Risnjaka, u nacionalni su park, zbog izuzetne ljepote, uključeni područje Snježnika i izvorišni dio rijeke Kupe. Još je niz lijepih mjesta koja su vrijedna posjeta. Svakako su to dolina rječice Kupice i Brod na Kupi, u kojem je sačuvan dvor Petra Zrinskog iz 17. st., Drgomalj s nekoliko vrhova, u čijem je okrilju Hajdova hiža, najveća špilja Gorskog kotara, te područje Praprot, s kućom uređenom za prihvat planinara. Vrijedni posjeti su i zaštićeni krajolik Petehovac, park-šuma Japlenški vrh, s motelom »Lovački dom« i skijaškom skakaonicom u neposrednoj blizini Delnica, te poučna staza »Leska«, kraj Crnoga Luga. Tek u nekoliko izleta uspjet ćete doživjeti ljepotu toga kraja koji obiluje šumama i rječicama, a ja ću vam predložiti neke izlete.

IZLET NA PETEHOVAC

Odlučite li posjetiti Petehovac, za izlet će vam trebati oko dva i pol sata ako dolazite javnim prijevozom, a pola sata manje dovezete li se automobilom.

Petehovac je zaštićeni krajolik s livadama prošaranim šumama, koje krase njegov vršni i grebenški dio. Na Štimčevu vrhu (1024 m), do kojeg vodi planinarski put iz Delnica, uređen je hotel u bivšem planinarskom objektu izgrađenom 1948.

Do njega se u neka ranija vremena moglo dovesti žičarom, no to više nije moguće zbog neriješenih imovinskih pitanja na obronku kojim vodi žičara. Petehovac je prepoznatljiv iz Delnica po releju na Štimčevu vrhu.

Pristupa mu se od željezničke ili autobusne postaje. Nasuprot benzinskoj crpki, na rubu Delnica, odvaja se uska asfaltirana cesta, koja prelazi prugu, vodi ispod autoceste, te nakon jednog kilometra završava. Automobilom se može poći još malo šumskom cestom, nadomak raskrižju s putokazima. Oni upućuju da se lijevim krakom ceste stiže na Štimčev vrh za 40 minuta, a desnim za dva sata. Želite li lijep izlet, preporučujem vam da se uspnete duljim putom, a spustite kraćim. Krenete li obrnutim smjerom, imat ćete nevolja, jer put u tom smjeru nije pregledno označen, dok uspon ne predstavlja poteškoću, budući da se mjestimično, s lijeve strane, vidi relej na Štimčevu vrhu.

Štimčev vrh

foto: Jasna Kosović

Kraći je, ali manje zanimljiv uspon lijevim krakom ceste, koji vodi do ostataka donje postaje žičare. Planinarski se put zatim uspinje strmom prosjekom na greben i stiže preko livade na vrh. Osim releja i gornje postaje stare žičare, tu je i novouređeni hotel. Travnata visoravan, prošarana šumom, pruža se od Štimčevog vrha preko Malog Petehovca i Petehovca, daleko na istok prema Mrkoplju.

Na Štimčev se vrh može doći i uskom asfaltnom cestom koja počinje kod benzinske crpke u Delnicama. Kod crpke treba skrenuti cestom lijevo, ubrzo proći desno podvožnjakom ispod ceste i pruge, provesti se pokraj lugarnice i lijevog odvojka za vikendaško naselje Polane. Nakon 5 km cesta završava na Štimčevu vrhu. U Polanama počinju markacije koje vode na Čermažev vrh, vidikovac još ljepši od Štimčevog vrha.

IZLET NA VELIKI DRGOMALJ, PRAPROT, IZVOR KUPE I DO HAJDOVE HIŽE

Veliki je Drgomalj svakako jedno od najprijavačnijih planinarskih odredišta u okolini Delnica, a može se obići u jednodnevnom ili dvodnevnom izletu. Za jednodnevni izlet trebat će vam manje od četiri sata ako ste u Delnice došli javnim prijevozom, a sat manje ako ste stigli automobilom. Odlučite li se za dvodnevni boravak, izlet će vas odvesti preko Praprota do izvora Kupe putom kojim planinari rijetko prolaze, a drugi dan, u povratku, oni spretniji mogu navratiti i do Hajdove hiže. Noćiti se može u šumarskoj kući na Praprotu, koja sada ima dežurnog domara i otvorena je preko vikenda (potrebno provjeriti).

Od željezničke ili autobusne postaje treba krenuti bez markacija 1 km Supilovom ulicom prema crkvi, skrenuti prije nje lijevo i Ulicom bana Jelačića prijeći još toliko do vojarne. Ispred vojarne je parkiralište gdje se može ostaviti automobil i krenuti dalje za markacijama sat i pol do vrha. Markacije sljedećih pola sata vode kroz šumu, prvo uskom asfaltnom cestom (koja nastavlja prema šumarskoj kući »Gospodskoj bajti«), a onda makadamom do mjesta s kojeg počinje uspon preko Starog Drgomla na Veliki Drgomalj.

Drgomalj je planina s nekoliko vrhova. Iz

Livade na Drgomilju

foto: Jasna Kosović

smjera Delnica prema Kupi nižu se vrhovi Stari Drgomalj (1082 m), Veliki Drgomalj (1154 m), Mali Drgomalj (1152 m) i Mihael (1027 m). Istočno od toga niza, iznad Kupice, uzdiže se još i slikoviti Lešnički Drgomalj (780 m). Od svih vrhova, samo su vrh Velikoga Drgomla i njegov zapadni obronak travnati i prepuni cvijeća. S vrha se pružaju prekrasni vidici na Risnjak, Snežnik, Kuželjsku stijenu i dolinu Kupe, na čijem se kraju uzdižu Špičasti i Levešni vrh. Desno od njih vidimo i Skradski vrh, sa Skradom i nekoliko zaselaka na njegovim obroncima. S jednog se mjeseta na putu s vrha ukazuje i dio Delnica. Veliki Drgomalj je kontrolna točka HPO-a i GPP-a, a na vrhu je metalni žig.

Pri silasku s Velikoga Drgomla svakako krenite u smjeru Praprota i spustite se na šumsku cestu travnatim obronkom kojom markacije odlaze desno do nedalekog raskrižja s putokazima. Ako ste na jednodnevnom izletu, možete se cestom lijevo za 45 minuta spustiti do mjesta s kojeg ste počeli uspon na vrh. Pritom na dva račvišta treba skrenuti lijevim krakom.

Želite li se dva dana zadržati u tom lijepom šumskom području, trebate s vrha doći na raskrižje s putokazima, odakle se markacije spuštaju desno do Hajdove hiže (2 sata) i do izvora Kupice (nešto više od 3 sata). Šumska cesta vodi u područje Malog Drgomla, a za Praprot (dva sata i četvrt) markacije skreću lijevo i kolnim putom preko liva-

de dolaze do natkrivenoga buvara Pepelarnice. U nastavku se put strmo spušta do prve šumske ceste, kojom se desno hoda obronkom Malog Drgomilja, zatim se šumskom vlačkom spušta do sljedeće ceste, koja vodi obronkom brda Mihuela i završava okretištem. Od okretišta se ide vrlo kratko kolnim putom i odmah dalje nizbrdo bespućem do donjega puta. Njime se za dvadesetak minuta stiže na najnižu šumsku cestu u području Tisovca. Tu je raskrije s putokazima, na kojemu cestom desno mo-

žete do Hajdove hiže (2 sata), ali i u Delnice (put za povratak sljedeći dan), dok za Praprot treba krenuti cestom lijevo. Nakon 50 m napuštamo cestu i odlazimo desno kolnim putom. Slijedi kretanje područjem s mnogo staza, kolnih putova i križanja, pa treba vrlo pozorno slijediti markacije. Ako ih negdje nema, vratite se do posljednje i tražite ponovno, jer su možda krenule nekom neuglednom stazicom. Nakon jednog sata hoda od posljednjega križanja s putokazima stići ćete na vrh Praprot.

Praprot (929 m) je travnata zaravan, djelomično obrasla paprati i okružena šumom. Nekoliko minuta dalje, ispod vrha nalazi se kuća sagrađena na livadi uz šumsku cestu koja iz Crnog Luga (9 km) vodi u Podgoru. Praprot je kontrolna točka GPP-a, a žig je u tuljcu nedaleko od kuće. Kuća (bivši spomen-dom) je prošle godine dobila domara, tako da se, osim noćenja po planinarskim cijenama, može dobiti i hrana. Lijepo je uređena, ima u prizemlju dva dnevna boravka, u potkroviju sobe s 25 ležajeva, a ispred nje je terasa sa stolovima i klupama.

Oni koji nastave do izvora Kupe, spuštat će se do njega nešto manje od dva sata, a u povratku će im trebati više od dva sata. Na put za izvor Kupe upućuje putokaz ispred kuće. Stotinjak metara dalje odvaja se lijevo šumska cesta koja završava okretištem. Prije okretišta markacije se uspinju desno, kratko kroz stijenu, a zatim se spuštaju sta-

Kuća na Praprotnu

foto: Jasna Kosović

zom pa kolnim putom do šumske ceste. U nastavku se hoda malo cestom, a malo šumskim putovima, a potkraj se s ceste treba spustiti niz strm greben, od markacije do markacije, i izaći na asfaltnu cestu u Razlogama. Do izvora Kupe još je dvadesetak minuta.

Razloge su slikovit goranski zaselak s desetak kuća, smještenih visoko iznad Kupe, uz asfaltну cestu koja ih povezuje s Crnim Lugom (9 km). Od grobljanske crkve otvara se vidik na brežuljke s druge strane Kupe, na kojima se uočavaju dvije crkvica; lijeva je crkva sv. Leonarda u Skedenjima, a desna crkva Majke Božje na Svetoj gori. Povezuje ih markirani put koji vodi od izvora Kupe prema Rudniku i izvoru Čabranke. Razloge su jedan od ulaza u NP »Risnjak«.

Izvor Kupe (313 m) je kraško vrelo u obliku jezerca smaragdne boje i neobične ljepote. Iznad izvora se strmo uzdiže Zečji vrh. Vrelo je u njezinoj podnožju i obiluje vodom, pa je Kupa odmah kod izvora široka rijeka. Nedaleko od izvora markacije se nastavljaju uspinjati kamenitim obronkom Zečjeg vrha, obilazeći izvor, zatim ponovno silaze na obalu Kupe i nastavljaju niz nju. Izvor Kupe je kontrolna točka GPP-a, a žig se nalazi u tuljcu prije izvora.

S izvora Kupe se trebate vratiti do kuće na Praprotnu, gdje ćete prenoći, i to istim putom kojim ste došli do izvora. Izvor Kupe možete posjetiti prvi dan, ako ne namjeravate ići do Hajdove

hiže. Sutradan ćete za povratak do željezničke postaje u Delnicama trebati nešto više od četiri sata, a ako posjetite Hajdovu hižu, izlet će se produžiti za oko dva sata.

Od kuće na Praproту krećete preko vrha Praprota, dakle vraćate se putom kojim ste došli sve do raskrižja s putokazima na šumskoj cesti u području Tisovca. Ne uspinjite se na Veliki Drgomlja nego nastavite cestom u smjeru Hajdove hiže. Cesta kruži obronkom brda Mihaela, vodi područjem Ševalskih dolaca i za manje od sata prolazi pokraj lijepo uređene šumarske kuće »Gospodske bajte«, a još kilometar dalje stiže do novog raskrižja s putokazima.

Nepunih deset minuta hoda od kuće udaljen je Vidikovac. Put do njega odvaja se od ceste upravo nasuprot cisterni nedaleko od kuće i spušta se do ruba stijene. Vidik je otvoren vrlo daleko, sve do Špičastoga i Skradskoga vrha; nasuprot Vidikovcu je Kuželjska stijena, a duboko dolje teče Kupa. U stijeni, oko 150 m ispod vidikovca, nalazi se ulaz u Hajdovu hižu.

Do ulaza u Hajdovu hižu ne ide se s Vidikovca, nego s ranije spomenutog raskrižja s putokazima. Odatle se za manje od sata stiže do ulaza u šipilju. Prilazna se staza spušta vrlo strmim obronkom, a potkraj najprije prijeći vrlo strm sipar, a zatim se njime uspinje. Sajla koja je postavljena preko sipara nije učvršćena pa ne pruža dovoljnu sigurnost, što će se u proljeće pokušati poboljšati. U Hajdovoj hiži planinari posjećuju samo ulazni otvor u kojem je tuljac sa žigom GPP-a. Šipilju se bez rasvjete i vodiča ne može razgledati, ali stаницa HGSS-a Delnice može osigurati razgledavanje njezinoga pristupačnijeg dijela. Pristup Hajdovoj hiži opasan je i rizičan pa se svaki planinar na njezin obilazak upućuje na vlastitu odgovornost.

Oni koji ne posjećuju Hajdovu hižu, na raskrižju s putokazima nastavljaju cestom u smjeru Velikog Drgomlja (sat i četvrt). Nakon 200 m markacije odlaze desno vlakom, a prema Delnicama se nastavlja cestom bez markacija. Nakon pola sata dolazi se na markirani dio ceste – to su markacije s Velikog Drgomlja prema izvoru Kupice. Makadam ubrzo prelazi u asfaltну cestu, koja će vas pokraj vojarne odvesti u Delnice.

Usput se lijevo odvaja markacija kojom se preko zaselaka Velike i Male Lešnice može doći do izvora Kupice (još sat i pol).

Izlet je vrijedan posjeta i zaslužuje da za nj odvojite jedan vikend. Prije polaska svakako provjerite je li kuća na Praproту otvorena.

IZLET NA IZVOR KUPE

Izvoru Kupe može se pristupiti i s druge strane, iz Gerova, i doživjeti ga na potpuno drugi način od onog opisanog u prethodnom izletu. Iz Gerova se za manje od sata može markiranim putom doći u zaselak Skednare i za dva sata spustiti do izvora Kupe.

Kroz Gerovo prolazi autobusna linija iz Delnica za Prezid (u 16:20 sati), ali samo radnim danom. Dođete li u petak tim autobusom u Gerovo, možete prenoći vrlo jeftino u gostionici u Skednarima, u subotu preko izvora Kupe za manje od pet sati stići na noćenje do kuće na Praprotu, a u nedjelju preko Velikog Drgomlja, također nakon pet sati, završiti izlet u Delnicama.

Dovezete li se automobilom, kao ishodišne točke za izlet na izvor Kupe mogu vam poslužiti Gerovo, Skednari ili Kupari na Kupi, jer do tih mjesta vodi asfaltna cesta. Do Gerova se dolazi cestom koja se od riječke ceste odvaja desno jedan kilometar od Delnica. U Gerovu se odmah iza škole odvaja desno 5 km duga cesta koja završava u Skednarima. Da biste stigli autom u Kupare, trebate nastaviti iz Gerova do sljedećeg sela, Maloga Luga, u kojem se kod spomenika odvaja desno cesta za Zamost. Nakon dva kilometra, s nje se skreće desno uskom cestom koja se nakon zaseoka Podgriča spušta u brojnim zavojima do Kupe u Kuparima.

Krenete li iz Gerova, markacije ćete susresti na autobusnoj postaji nedaleko od pansiona »Lipovac«. One će vas voditi do škole, a zatim nastavljaju desno desetak minuta cestom za Skednare. Pažljivo pratite skretanje markacija, koje dalje vode šumskim putom dvaput krateći zavoje, a potkraj cestom ulaze u Skednare.

Skednari (750 m) su zaselak u podnožju brda Pintarice, s crkvicom sv. Leonarda, u kojoj se nalazi zanimljiv križni put slikara naivca. Naselje

Izvor Kupe

foto: Mario Žuti

ima gostonicu u kojoj se možete odmoriti, a uz dogovor prenoći i dobiti hranu. Pintarica je kontrolna točka GPP-a, a žig se nalazi u gostonici. Uspon na sam vrh Pintarice nije markiran, jer s njega nema vidika. Najljepši se vidici otvaraju s grebena na kojem je smješten zaselak, a pružaju se na Risnjak, Snježnik i Guslicu s jedne i na crkvu i relej na Svetoj gori s druge strane.

Nedaleko od gostonice i groblja je raspelo iza kojeg počinje šumska cesta. Ona se spušta prema zaseocima rasutim po obronku Hribu. Markacije se spuštaju u početku slabim zarašlim putom, dva puta presijecaju cestu i silaze do Podgrića, na asfaltnoj cesti koja ovamo stiže iz Maloga Luga. Markacije kratko kreću njome, a onda se odvajaju i stazom spuštaju do Kupe, krateći brojne zavoje.

U Kuparima je ulaz u NP »Risnjak«, na kojem se naplaćuje ulaznina. Markacije vode uz Kupu, prolazeći mimo mosta preko Kupe (vodi prema zaseocima Horvatskom i Razlogama), zatim mimo jakog izvora u Srednjim Kuparima i dviju kuća Gornjih Kupara, te stižu do korita Sušice. Tu počinje obilazak samog izvora, čiju ćete smaragdnu boju samo nazrijeti negdje u dubini između stabala. Staza se prvo uspinje kamenitim obronkom Zečjega vrha, koji se vrlo strmo ruši u sam izvor, a onda se spušta u suho krito potoka bujičnjaka. Treba prijeći korito i sta-

zom stići do raskrižja s putokazima, s kojeg se desno uspije u Razloge, a ravno kroz ubrzo dolazi do izvora. Izvor Kupe je kontrolna točka GPP-a, a žig se nalazi u tulju prije izvora.

Vratiti se možete istim putom, ili djelomično drugim, koji vodi preko Razloga. U Razlogama cesta prolazi lijevo pokraj groblja i kao makadamska nastavlja u smjeru sela Horvatskog i mosta preko Kupe nedaleko od Kupara. Do auta u Skednarima ili u Gerova trebate se vratiti istim putom kojim ste došli. Ako ste na izlet krenuli iz Gerova, tre-

bat će vam 6 sati, iz Skednara sat i pol manje, a iz Kupara oko dva i pol sata.

Ako ste odlučili doći javnim prijevozom iz Delnice, dakle za dulji boravak u ovom kraju, u Razlogama krenite cestom desno. Prije jakog izvora uz cestu putokaz će vas usmjeriti na uspon do Praprota, gdje možete prenoći u kući i, uz prethodni dogovor, dobiti hranu, a sljedeći dan nastaviti preko Velikoga Drgomlja u Delnicu. Opis tih putova, ali u obratnom smjeru, nalazi se u prethodnom izletu.

I ovaj je izlet vrijedan truda. Zanimljiv je i kao jednodnevni, a posebno je lijep dulji boravak u tom području.

IZLET NA RISNJAK

Na Risnjak planinari obično kreću od Gornjeg Jelenja preko Vilja ili s Platka i Snježnika. Kako se NP »Risnjak« nalazi u delničkom kraju, predlažem da ga barem jednom posjetite s delničke strane. Polazi se od ulaza u nacionalni park, koji je udaljen 2 km od Crnog Luga, a do njega je najlakše doći automobilom. Kroz Crni Lug prolazi autobusna linija iz Delnice (u 16:20 sati), ali samo radnim danom. Na ulazu u Park nalazi se motel, pa noćenje ili boravak u njemu otvara niz mogućnosti (planinarenje, promatranje životinja, ribolov).

Ispred motela, na ulazu u NP »Risnjak«, postavljena je informativna ploča s ucrtanim stazama. Na recepciji se plaća ulaznina. Tu se mogu dobiti razne obavijesti, vodići i zemljovid Risnjaka. U Parku je uređena kružna poučna staza Leska, duga 4200 metara. Šetnja stazom traje manje od sat i pol.

Kroz park su označene dvije staze do Schlosserovog planinarskog doma na Risnjaku, pa je izlet moguće izvesti kružno. Uspinjete li se do doma kraćom stazom, trebat će vam oko tri i pol sata, a za silazak Horvatovom stazom približno isto toliko. Za uspon od doma na vrh Risnjaka i silazak potrošit ćete više od pola sata, pa je dobro razmisliti o dvodnevnom izletu, koji će donijeti više zadovoljstva, a manje utrke s vremenom.

Do Crnog Luga stići ćete cestom iz Delnica (13 km). U središtu Crnog Luga (726 m) lijevo se odvaja cesta koja dolinom potoka Bijele vodice stiže do upravne zgrade Nacionalnog parka, motela i glavnog ulaza u Park. Na ploči s ucrtanim stazama odaberite put za uspon i krenite. Predlažem da krenete cestom kojom kreće i poučna staza, pa, ako ste na dvodnevnom izletu, prošećite najprije njome, a onda se vratite do osmatračnice kraj koje počinje uspon na Risnjak. Nakon jednog sata presijeca se šumska cesta, a za još jedan sat stiže do Medvjedih vrata (1280 m), zanimljivog prolaza između stijena.

Usput ćete proći kroz dva markirana raskrižja, na kojima treba skrenuti lijevo (desno odlaze spojni putovi do Horvatove staze). Od Medvjedih je vrata do Schlosserovog doma (1418 m) još pola sata, a put vodi pretežno obronkom južnog Malog Risnjaka, s kojeg se otvara lijep vidik na vrh Risnjaka i dom pod njim.

Od Schlosserovog doma do vrha (1528 m) još je 20 minuta oštrog uspona kroz klekovinu i stijenu, gdje je put mjestimično osiguran sajalom. Na vrhu je u stijeni uklesan natpis u spomen Schlosseru i Vukotinoviću, istraživačima prirode Risnjaka. Vidici s vrha su otvoreni i pružaju se daleko prema moru i otocima, na Lokvarsко jezero i na nepregledne šumske predjеле iz kojih izravanjuju brojni vrhovi. Risnjak je kontrolna točka HPO-a i GPP-a, a žig se nalazi u planinarskom domu. Uskoro će biti postavljen i metalni žig na vrhu.

Ako ste na ovaj izlet ipak došli javnim prijevozom, nemojte se vraćati u Crni Lug jer kroz njega autobus za Delnice prolazi samo radnim danom u ranim jutarnjim satima. Najблиži siguran prijevoz je onaj iz Potkilavca za Rijeku, a do njega, od Platka, vodi dobro markirani put. Za silazak do Potkilavca trebat će vam gotovo šest sati.

Ako ste auto ostavili kod ulaza u Nacionalni park, na povratku s Risnjaka koristite Horvatovu stazu. Ona počinje na zaravanku ispred Schlosserovog doma, i to na mjestu s kojeg polazi staza za vrh. U prvom se dijelu staza spušta strmim obronkom na šumsku cestu, koju presijeca, i nastavlja šumskim putom do druge šumske ceste. S nje se odvaja kolni put kojim se za manje od sata stiže do ulaza u nacionalni park. Usput prolazite dva raskrižja na kojima u silasku treba skrenuti lijevo. Desni odvojci su spojnica s putom kojim ste se uspinjali do planinarskog doma.

Izlet je lijep jer se Risnjaku pristupa šumskim područjem u kojem nema sječe i traktorima uništenih putova.

IZLET NA IZVOR KUPICE

Kupica je kratka rječica. Iako je dugačka samo tri kilometra, stvorila je lijepu udolinu, u kojoj su se smjestili zaselci Mala Lešnica i Iševnica, a na njezinom ušću Brod na Kupi. U Brodu je dvor Petra Zrinskog iz 17. stoljeća, a uz dvor crkva sv. Marije Magdalene. Tu je i lijepo uređen hotel »Mance«, koji nudi smještaj i hranu.

Zaselak Iševnica nalazi se na ušću rječice Iševnice u Kupicu. Rječica izvire u špilji Zeleni vir. Ona također tvori kanjon, kojim prolazi uređena staza od makadamske ceste nedaleko od Donjeg Lošca sve do ulaza u kanjon Vražji prolaz.

Želite li u dolinu Kupice i Iševnice doći automobilom, možete krenuti iz Donje Dobre, Skrada ili Delnica, tako da slijedite putokaze za Brod na Kupi. Iz Donje Dobre asfaltna će vas cesta spustiti u dolinu Kupe u zaselku Čednju i niz Kupu dovesti do Broda (13 km). Na spustu iz Skrada proći ćete pokraj odvojka za Munjaru i izletište »Zeleni vir« i spustiti se u dolinu Iševnice kod Donjeg Lošca, a zatim niz Iševnicu i Kupicu stići u Brod (9 km). Iz Delnica se cesta spušta kroz za-

selak Mariju Trošt u Malu Lešnicu (lijevo se vidi slikovit zaselak Velika Lešnica), nedaleko koje izvire Kupica, i njenom dolinom vodi do Broda (10 km). Da biste posjetili izvor Kupice, morate se zaustaviti u Maloj Lešnici. Na samom ulasku u zaselak odvaja se desno cesta uz Kupicu, kojom se za dvadesetak minuta stiže do njenog izvora.

Iz Broda se možete provesti cestom uz Kupu do Kuželja (6 km), koji se smjestio na obroncima Drgomlja, ispod ulaza u Hajdovu hižu i Kuželjske stijene koja se uzdiže sa suprotne obale Kupe. Od Kuželja, u Sloveniji, dijeli ih Kupa, preko koje se u ranija vremena ovdje prelazilo drvenim mostom. Brod na Kupi je pogranično naselje iz kojeg se najlakše pristupa Kuželjskoj stijeni. U mjestu Banja Loka (11 km od Broda) skrene se na makadamsku cestu; ona nakon 5 km prolazi pokraj lugarnice, nakon koje ubrzo počinje markirani uspon. Spustiti se može na suprotnu stranu i pokraj okna u stijeni sići na asfaltnu cestu u kanjonu Kupe, oko dva kilometra iza Kuželja.

Oni koji na izvor Kupice dolaze vlakom, sići će na postaji Kupjak. Putokaz ispred postaje upućuje da treba krenuti uz prugu sve do ulaza u tunel Kupjak, a onda nastaviti makadamskom cestom koja preko tunela stiže iz sela Kupjaka i odlazi u Roge. Usput se prolazi raskrižjem s putokazima, na kojem se desno skreće za kanjon Vražji prolaz, dok se ravno, nakon Roga (654 m) i Buzina dolazi u slikoviti zaselak Radočaj (480 m). Kroza nj treba proći sve do posljednje kuće (desno asfaltna cesta odlazi u Iševnicu) i dalje se spuštati kolnim putom prema Maloj Lešnici. Nakon petnaestak minuta odvaja se lijevo staza za izvor Kupice. Od željezničke postaje Kupjak do izvora trebat će vam dva sata.

Izvor Kupice (314 m) je jezerce modrozelene boje na čijem dnu izvire velika količina vode, pa je Kupica odmah široka rječica. Uz izvor je korito potoka bujičnjaka Velike Sušice. Izvorska se voda koristi u vodovodu kao pitka voda pa je izvor ograđen žicom. Izvor Kupice je kontrolna točka GPP-a, a žig je ubetoniran pokraj tuljca.

Na vlak se možete vratiti istim putom do željezničke postaje Kupjak ili možete nešto duljim,

novim putom u Delnice. Do Delnica ćete se pretežno uspinjati i trebat će vam barem tri sata do vlaka. Put za Delnice vodi smjerom za Veliki Drgomalj, što znači da trebate krenuti cestom uz Kupicu do Male Lešnice i nastaviti kroz zaselak do nedalekog odvojka asfaltne ceste za Veliku Lešnicu. S uspona se otvaraju lijepi vidici, prvo na Kupicu i Malu Lešnicu, onda na Radočaj i Roge na suprotnom briještu, a s još veće visine ugledat ćete u dubini Veliku Lešnicu.

Velika Lešnica (400 m) je zaselak smješten na obroncima Lešničkog Drgomlja, slikovitog brda stožasta oblika. Lešnička crkva sv. Marije jedna je od najstarijih u Gorskem kotaru. Vjerojatno je nastala u doba Zrinskih, na što upućuje njezina masivnost i zvonik koji je ujedno služio kao obrambena kula.

Put se uspinje obronkom Lešničkog Drgomlja do makadamske ceste, kojom se lijevo nakon sat i pol od Velike Lešnice dolazi do uske asfaltne ceste (spomenuli smo je u opisu izleta na Veliki Drgomalj). Njom desno markacije vode put Velikoga Drgomlja, Hajdove hiže i Praprota. Za Delnice treba krenuti lijevo, bez markacija. Za nešto više od sata doći ćete do željezničke postaje.

NAPOMENE ZA PLANIRANJE IZLETA

Krenete li na koji od predloženih izleta, nabavite vodič i dnevnik Goranskog planinarskog puta HPD »Zagreb-Matica«. Obavijesti na telefon možete dobiti:

- o kući na Praproto od Marijana Bolkovca: **098/633-592**
- za posjet Hajdovoj hiži kod pročelnika Stanice HGSS-a Delnice Gorana Zaborca, **098/16-47-845**
- za posjet NP »Risnjak« i Schlosserovom domu na Risnjaku **051/836-133**
- za noćenje u Skednarima kod Dragice Malnar **051/825-601**
- za autobusni prijevoz iz Potkilavca od »Autotroleja« **051/333-010**

JUŽNA AMERIKA

TRAGOVIMA INKA PO PERUU

KRISTINA ŠORIĆ I SILVANA MARKOVIĆ, Zagreb

Ljudi moji, pa mi krećemo za Peru! Srijeda je, 2. ožujka 2005. Večeras po nas dolazi kombi kojim ćemo se odvesti u bečke zračne luke, odakle krećemo na drugi kraj svijeta. Osmoro nas je: Dubravka, Lela, Čedo, Denis, Miro, Nikola i nas dvije, Kristina i Silvana. Svi smo, osim Denisa i Nikole, članovi HPD »Pliva«.

Nitko od nas nije imao točnu predodžbu o tome što nas čeka, ali naoružani dobrim raspoloženjem bili smo spremni na sve moguće i nemoguće situacije. Vjerujte da nam je dobro raspoloženje bilo i te kako potrebno! Sve što smo planirali raspršilo se poput mjeđurića od sapunice. Ništa nije bilo onako kako smo zamislili, ali smo unatoč tome, uz veliko strpljenje, dobru zabavu i užajamno uvažavanje ostvarili sve što smo željeli.

Prva nam je postaja grad Cusco, 3200 metara nad morem, odakle polazi vlak za Machu Picchu. Ali ne! – ipak smo mi planinari – krećemo na Inca trail, 42 km dug put s usponom na visinu od 4200 metara. Pred nama su četiri dana hodanja putovima hodočasnika i upoznavanja povijesnih znamenitosti Inka. Usput su brojna prenoćišta, vjerska i obredna mjesta, gradovi i polja u terasama. Pazi, brnistra! Vidi, smokva! Na visini od 4000 metara! A da nisu Inke podrijetlom Dalmatinci? Kukuruz i krumpir! Ne možemo vjerovati, na 4000 metara, na drugom kraju svijeta! Objašnjavaju nam da su to prave sorte krumpira, a mi uzgajamo hibride.

Naši nosači trčkaraju po strmim stazama i stubama, dok mi hvatamo zrak i borimo se s vroglavicom. Čedo nam mjeri tlak, a vodič poslužuje čaj od koke. Razne su se nedaće okomile na nas, ova visina nije bezazlena. No, sve smo to svladali i četvrti dan ujutro stigli na Vrata sunca, pred drevni grad Inka, Machu Picchu. Veličanstven, obasjan suncem, protežući se lijeno, pozdravio nas je u svoj svojoj ljepoti. Dobro je da smo stigli dovoljno rano, prije horda turista koje dolaze vlakom.

Kako da vam opišemo taj osjećaj? Naravno, nemamo riječi. Posvuda planinski vrhunci bogati vegetacijom, zdrava zelena boja koja nam miluje dušu, a svijetlosivi kamen postojanog Machu Picchua grije nam srce. Veseli smo, sretni, grlimo se, fotkamo, razmišljamo o dragim osobama koje nisu s nama i s kojima bismo rado podijelili ove osjećaje. Tu smo, vidimo ga, možemo ga dotak-

Machu Picchu

foto: Silvana Marković

Plutajući otok na jezeru Titicaca

foto: Silvana Marković

nuti, osjetiti, uživati u njegovu zagrljaju. Machu Picchu! Osjećamo se slobodnima, dišemo punim plućima, nevolje što smo ih ostavili kod kuće čine nam se tako beznačajne u odnosu na ovu veličanstvenost.

Ali, valja nam krenuti dalje. Ostavljamo Machu Picchu njegovim planinama, dolinama i rijeci Urubambi. Vraćamo se vlakom u Cusco, odakle, nakon dva dana razgledavanja te stare prijestolnice, krećemo na jezero Titicaca, najviše plovno jezero na svijetu. Grad Puno samo nam je usputna postaja za put na otoke Isla de los Uros i Amantani. Uros je plutajući otok, udaljen 20 minuta vožnje malim brodićem od Puna. Temelj otoka je dva metra debeli sloj korijenja i zemlje, na koji Indijanci poslažu tri metra trstike. I kućice i čamci su od trstike. Život se tu normalno odvija, djeca idu u školu, ribari love ribu, žene prodaju suvenire turistima, imaju čak i crkvu.

Krećemo dalje za otok Amantani, gdje ćemo sprevapati u kućicama tamošnjih stanovnika. Iskrčavamo se u maloj lučici na 3800 metara. Naši su domaćini ljubazni. Iako se njihov život odvija u skromnim uvjetima, sretni su, rade, trude se. Otok je preplavljen obrađenim poljima, kukuruz u sto varijanti, krumpir, povrće. Na našoj se terasi суše paprike. Ribolov im nije jača strana. Kažu da riba živi na većim dubinama, a oni nemaju dobre brodice za takvu vrstu ribarenja. WC nam je u vrtu, kraj njega posuda s vodom. Struje u našoj

kućici nema, samo svijeća za romaniku.

Penjemo se na vrh otoka, 4150 metara, u tili čas! Ha, ha, četritisućnjaci padaju kao kruške! Osvojiti takav vrh u Europi bio bi pravi pothvat.

Večera se sastoji od riže i debele palačinke posute peršinom. Peruanci se uglavnom hrane povrćem, a začudilo nas je što nema voća. Očito mu klima ne pogoduje. Piju uglavnom čaj od mente koji je, barem nama, ukusniji od kokinoga čaja. Za noć nam je domaćin u sobicu donio noćne posude. Domaćica je uglavnom bila zadužena za pripremu obroka, o ostalom se brinuo suprug.

Drugi dan odlazimo do otoka Taquile, gdje ženski dio naše ekipa oduševljava činjenica da su ovdje glavni majstori za štrikanje muškarci. Kud god idu, u šetnju, čuvati ovce, u bar na piće, sa

Osvajači Cachanija

foto: Silvana Marković

sobom nose pletivo. Jedan je stanovnik otoka putovao s nama u Puno i štrikao sva tri sata vožnje brodom.

Vraćamo se u Puno i drugi dan nastavljamo u Arequipu, grad na jugu Perua koji okružuju brojne visoke planine, uglavnom vulkanskoga podrijetla. Arequipa (ili »bijeli grad«) je nekadašnji kolonijalni grad gdje su Španjolci ostavili dubok trag. Zaštitni mu je znak vulkan Misti, koji se nadmoćno nadvija nad gradom. Naš je cilj 6075 metara visok vrh Chachani, vulkanskoga podrijetla. Temperatura je oko 20 stupnjeva, cijelim nas putem prati lijepo vrijeme, iako smo još uvijek u kišnoj sezoni koja je, dođuše, na izmaku. Odlazimo u agenciju dogovoriti detalje uspona.

Drugi dan dolaze po nas, truckamo se u toyotici tri sata do mjesta na 5000 metara, odakle pješice krećemo u bazni logor na 5200 metara. Šćućuren je među stijenama koje mu služe kao prirodni zaklon od vjetra. Prilično je hladno, kažu da će temperatura noću pasti i ispod nule. Nekima je loše, hvataju ih muka i vrtoglavica.

Večera je u 17 sati, u 18 sati odlazak na spavanje, a u 1 u noći buđenje i polazak prema vrhu. Na uspon nas kreće petoro, s dva vodiča. Lako dolazimo do prijevoja od 5500 metara i ubrzo ulazimo u snježni pojас. Hladno je, prsti se smrzavaju, ali disciplinirano stavljamo dereze i navez jer slijedi silazak od 300 metara niz vrlo strmu padinu. Silazak!? Pa, jedva smo se popeli na ovih 5500 m! No, dobro, što se može, krećemo! Opet dolje, pa natrag na 5500 metara. U dolini nam se smješkaju svjetla Arequipe, ljudi spokojno spavaju u svojim domovima, a mi lunjamо planinskim prostranstvima. Visina nas omamlijuje, nekima se spava, vodiču je zlo, povraća. Na vrh stižu Dubravka, Nikola i naš vodič Johan. Kažu da nije bilo lako: malo gore, malo dolje, kao što obično biva – nije vrh onaj koji vidiš, uvijek je pravi vrh tamo negdje iza. No, sve su to oni prevladali i stigli na Chachani, na 6075 metara!

Slijedio je povratak u Arequipu, večera, slavlje i planovi za dan odmora na Pacifiku. A da vidite taj pejzaž! Pustinja, pustinja! Na udaljenosti od 150 km od obale nema ničega, ama baš ničega! Mjeseceva površina. Kao da gledamo Pag sa sjeverne strane. Zato obala baš i nije naseljena. Neki su se okupali u oceanu, a neki u hladovini pijucali *Arequipenu* (lokalno pivo) i nabadali *ceviche*, jelo od sirovih plodova mora začinjeno limunovim sokom i chillijem po želji.

Posljednji dan koristimo za još jedan planinarski pothvat. Opet nam je glavni organizator Carlos.

Na vrhu Simbala (5200 m)

foto: Silvana Marković

Predložio nam je uspon na Simbal, vrh od 5200 metara, i došao po nas u 4 sata ujutro. Tri smo se sata opet truckali po brdskim cesticama i stigli do polazišta na 4200 metara. Neki se ipak odlučuju za bicikle i posjet jezeru Salinasu (4000 m), s toplim izvorima i temperaturom od 31 stupnja. Drugi dio ekipe za 4 sata stiže na vrh. Veseli i sretni razvijamo hrvatsku zastavu, fotografiramo se, dajemo intervju pred Dudinom kamerom, uživamo u miru i veličanstvenim visinama. Pod nama je grad Misti, uistinu mističan kao što mu ime kaže. Polako se spuštamo, pomalo sjetni jer se kraj putovanja bliži i misli nam već pomalo lete preko Atlantika.

EUROPSKI PUTOVI NA PUTU PREMA EUROPPI

DOKLE ĆE HRVATSKA BITI BIJELA MRLJA U MREŽI EUROPSKIH PJEŠAČKIH PUTOVA?

prof. dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Pripremajući se za uključivanje u Europsku uniju, Hrvatska ne bi smjela zaboraviti ni Europe-ske pješačke putove, punim imenom *European Long-Distances Footpaths* ili *Europäische Fernwanderwege*, skraćeno E-putove. Oni križaju cijelu Europu uzduž i poprijeko bez obzira na državne granice, pa i zemlje koje su izvan Europe-ske unije. Pogledamo li zemljovid E-putova vidjet ćemo da povezuju, primjerice, Atlantik s Crnim morem i Sjeverno more s Egejskim morem, a da o Mediteranu i ne govorimo. No, na tom ćemo zemljovidu vidjeti da E-putovi zaobilaze Hrvatsku kao okuženo područje. Hrvatska je doslovce velika bijela mrlja na toj geografskoj karti, što je za nas neprocjenjiva šteta. Zašto se to dogodilo i kako nadoknaditi propušteno?

Mreža E-putova, kojih je sada više od pedeset tisuća kilometara, ima za cilj omogućiti ljudima željnim aktivnog odmora, bez obzira na dob i nacionalnost, bezbrižno pješačenje na duge pruge kroz očuvanu prirodu. E-putovi su tako trasirani i

obilježeni da prolaze kroz najljepše prirodne i gorovite predjele, izbjegavajući ceste i veća naselja, ali da je usput dovoljno objekata koji osiguravaju jednostavnu prehranu i noćenje, od hotela do seoskog turizma. Putuje se i s malom djecom, bez opreme za kampiranje, s lagatom naprtnjačom u kojoj je samo nekoliko sendviča, malo pića, foto-aparat i zaštita od kiše i hladnoće.

Putovanje E-putovima postalo je modnim hitom u europskom turizmu, a osobito mu pogoduje uki-danje državnih granica. Mnogostruka je korist od E-putova: osim psihofizičke aktivnosti u zdravom okolišu, vrijedno je zbližavanje naroda i upoznavanje zemalja, a za zemlju domaćina ekonom-ska korist. Švicarska, koja dobrim dijelom živi od turizma, prepoznala je vrijednost E-putova i po-maže ih s oko sto tisuća franaka godišnje.

O razvijanju mreže E-putova brine se međunarodna organizacija *European Rambler's Association*, osnovana 1969. godine, a u nju je sada učlanjeno tridesetak država. Sjedište je naizmjence u raznim državama; sada je u Pragu, a predsjed-nik je ing. Jan Pavelka.

Osamdesetih godina Savez je planirao kroz Hrvatsku tri smjera: E-6 od Finske do Carigrada, E-7 od Portugala do Crnog mora i E-4 od Gibralta-ra do Peloponeza. U tu je svrhu došao u Zagreb radi dogovora tadašnji predsjednik Saveza dr. Robert Wurst iz Beča, koji je ocijenio da će E-6 uzduž jadranske obale bili najljepšom dionicom u Europi! Do Hrvatske je najprije stigao E-6 preko

Slovenije i bio markiran do Kastva iznad Rijeke, no tada je sve lijepo planove prekinuo rat nakon raspada Jugoslavije. Ali, kao da su nakon uspostave cjelovite Hrvatske na te lijepo planove zaboravili i Hrvatska i Europski pješački savez. Točnije, taj Savez nije mogao u Hrvatskoj naći ozbiljnog sugovornika. Predstavnici Hrvatskog planinarskog saveza Darko Berljak, Vladimir Novak i Alan Čaplar pokušali su 2000. godine na tematskom sastanku s pomoćnikom ministra za turizam animirati nadležne da se prihvate dovođenja i provođenja E-putova kroz Hrvatsku, ali nisu naišli na interes i dogodilo se najgore što se moglo dogoditi: planirane trase E-putova s vremenom su nas zaobišle i Hrvatska danas predstavlja bijelo polje na zemljovidu Europe. Šteta i za Hrvatsku i za Europu! Da to objasnimo samo na primjeru E-6, koji se za sada prekida u Svinčakima kod Portoroža i nastavlja u Grčkoj.

Staza E-6 uz jadransku obalu bila bi po ljepotu i zanimljivosti ne samo vrhunski europski domet, nego bi za Hrvatsku bila najbolja turistička promidžba. Išla bi od sela do sela, od gostonice do gostonice i za razliku od velike većine europskih staza bila bi prolazna u sva godišnja doba, a lokalnom bi stanovništvu donijela dodatan prihod.

Što bi trebalo poduzeti? Na državnoj razini donijeti provedbeni plan, preporučiti mjesnim i turističkim zajednicama da svaka od njih uredi svoju dionicu staze i možda u tu svrhu angažirati sredstva iz predpristupnih fondova Europske unije. Propust koji je nastao stagnacijom od dobrih petnaest godina mogao bi se prilično brzo nadoknadi jer trasiranje i uređenje pješačkih staza nije velika investicija ni težak posao. Dobar dio takvih staza već postoji i samo ih treba međusobno povezati i markirati standardiziranim oznakama. Sjetimo se primjerice stotinu godina stare staze Lungomare od Opatije do Lovrana, a dodajmo da su neke primorske općine već prionule poslu zahvaljujući dalekovidnim pojedincima. Tako se sada, na poticaj planinarskog društva »Strilež« iz Crikvenice i uz finansijsku pomoć općine, uređuje staza od Bakra do Senja, a na otocima Krku i Lošinju postoji čitava mreža označenih putova. Uzduž jadranske obale nude se nebrojene takve mogućnosti, za razliku od, primjerice, francuske Azurne obale gdje to onemogućavaju bezbrojne ograde, a more nije ni azurno ni čisto kao naše.

Nekoliko riječi o odnosu planinarske organizacije prema E-putovima. Planinarska društva sa svojim skromnim sredstvima i amaterskim član-

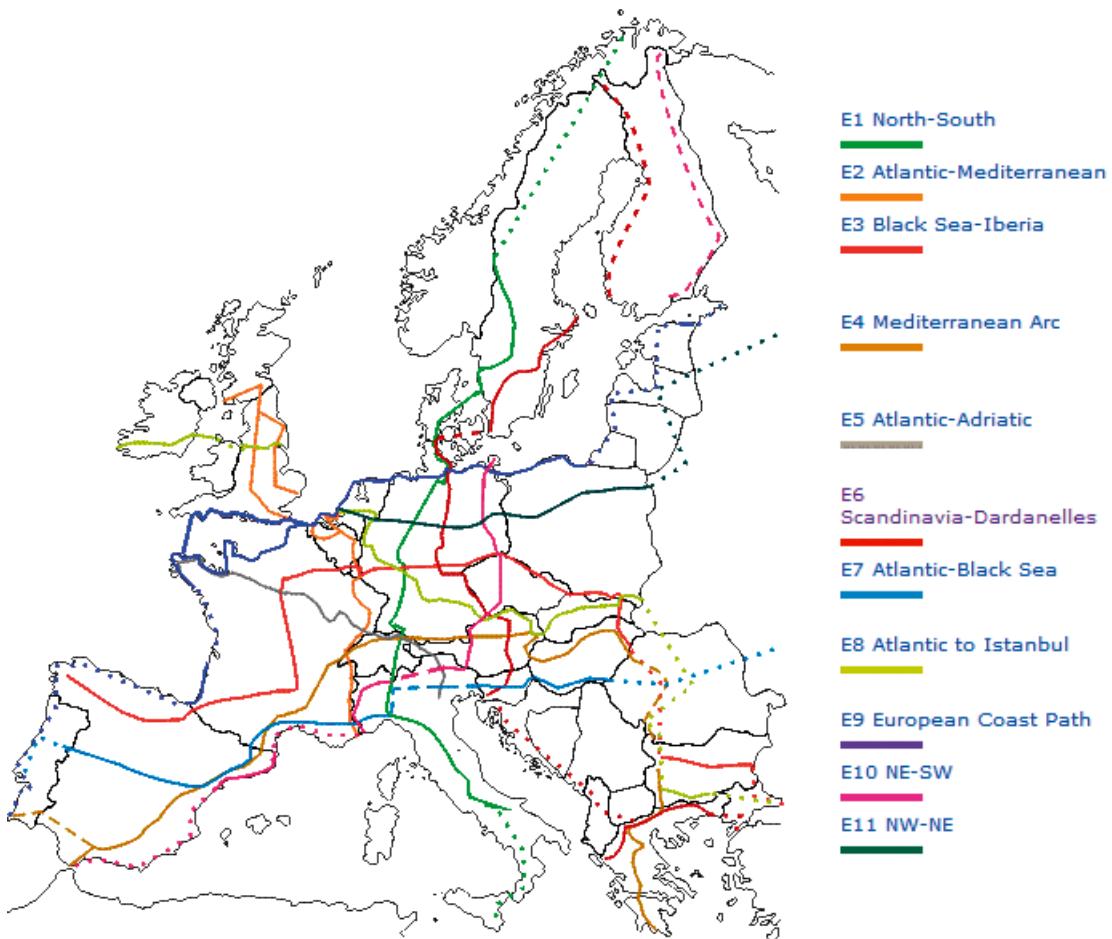
30 GODINA EUROPSKIH PJEŠAČKIH PUTOVA U SLOVENIJI

Koncem svibnja ove godine u starom gradu Podsredi na Bizejlskom, gotovo na našoj granici, naši susjedi Slovenci obilježili su 30. obljetnicu Europskih pješačkih putova u Sloveniji. Osnovni je smisao E-putova da se mrežom pješačkih staza spoji sam sjever Europe s krajnjim jugom, istok sa zapadom. Rezultat 36 godina rada je 11 E-putova dugih približno 54.000 km, kroz sve europske zemlje. Osim kroz Hrvatsku. I još poneke zemlje u našem, zna se kojem susjedstvu.

Slovenci su proslavili 30 godina od dana kad je na austrijskoj granici otvoren put E-6, koji je nakon 350 km završavao u Kastvu ponad Rijeke. Završavao privremeno, jer uskoro će ga Hrvati nastaviti njegovim najljepšim dijelom – Velebitom i obalom Jadrana do Crne Gore. Taj je dio na karti tada prikazan crtkano. Nakon 30 godina crtice su još uvijek na karti, put je sa Snežnika skrenut prema Piranu, tako da ipak povezuje Baltik s Jadranom, ali nastavlja se – nakon što 24-satnom plovidbom trajektom naširoko zaobiže lijepu zemlju Hrvatsku – u Grčkoj.

Slovenski dio E-6 službeno se zove Ciglarjeva pot od Drave do Jadranu. Milan Ciglar bio je slovenski šumar i glavni inicijator uključivanja Jugoslavije u sustav E-putova. Otvorenje puta E-6 1975. bilo je u sklopu šumarskoga tjedna na Radlju. Slovenski dio puta E-7 otvoren je 1986. u sklopu Svjetskoga šumarskog kongresa u Ljubljani. Povjerenstvo za E-putove u Sloveniji čine predstavnici Zavoda za šume, Planinarskog saveza, Turističkog saveza i Saveza šumarskih društava. Jubilej je obilježen hodački – trosatnim pješačenjem po trasi puta E-7.

Branko Meštrić

stvom ne mogu, dakako, biti nositelji E-putova, kao što to nisu ni u drugim državama, no postoji znatna podudarnost i uzajamnost interesa jer E-putovi većinom prolaze kroz gorovita područja s očuvanom prirodom. Planinarska organizacija može svojim iskustvom i specijaliziranim kadrom pružiti znatnu pomoć pri ostvarenju E-putova, a uz to obogatiti njihovu mrežu zanimljivim odvojnicima u planine u zaleđu, počevši od Učke do Velebita, od nacionalnih parkova »Paklenica« i »Krka«, od vrhova Kozjaka, Mosora, Biokova pa do Snježnice nad Dubrovnikom. Takvi odvojci ne samo da već postoje, nego su markirani i opskrbljeni planinarskim kućama. E-put koji nudi jedinstvo plaže i planine imao bi jedinstvenu i nenadmašnu komparativnu prednost u europskim razmjerima.

Spomenimo i jedinu tvorevinu u hrvatskim planinama koja je atrakcija u europskim razmjerima – glasovitu Premužićevu stazu uzduž Velebita, vizonarski sagrađenu prije kojih sedam desetljeća. Ona prolazi kroz Nacionalni park »Sjeverni Velebit« i strogi prirodni rezervat Rožanske i Hajdučke kukove te bi mogla poslužiti kao ljetna varijanta puta E-6. O njezinoj atraktivnosti govori i značajan podatak da je obilazi gotovo više stranih nego domaćih posjetitelja, premda je turistički vodići ni ne spominju.

Eto vrijednog zadatka za ministarstva nadležna za turizam, gospodarstvo, prostorno uređenje i prirodni okoliš – ako doista ozbiljno misle na uključivanje Hrvatske u Europsku uniju!

OBLJETNICE

DVADESET GODINA HPD »KAMENAR« U ŠIBENIKU

ANTE JURAS, Šibenik

Od osnivačke skupštine HPD »Kamenar« iz Šibenika, održane 10. siječnja 1985., prošlo je dvadeset godina. Dovoljno razloga da se dobro smisljenim akcijama obilježi društveni jubilej.

»Kamenar« je zapravo osnovan davne 1926. godine, u vrijeme kada su na organizirano planinarstvo u Šibeniku snažno utjecali prof. Umberto Girometta, otac dalmatinskog planinarstva, i njegovi suradnici u Splitu i Dalmaciji. Danas je »Kamenar« prepoznatljiv po dobrom radu. Njegovi su članovi obišli sve hrvatske planine i više planina u inozemstvu, održavaju dvije obilaznice i niz planinarskih staza u Županiji te neke staze na Velebitu. Organiziraju planinarske škole i tečajeve, redovito su na zajedničkim planinarskim priredbama, a dva su puta bili domaćini Dana dalmatinskih planinara. U svojoj planinarskoj kući »Ćićo« u Rupićima, podno Orlovače na Trtru, ugostili su brojne planinare iz zemlje i inozemstva. Zapaženo je sudjelovanje Speleološkog odjeka na međunarodnim speleološkim ekspedicijama, zaštiti prirode te organizaciji stručnih skupova i izleta, a vodići vode planinare po šibenskim planinarskim stazama i šire.

»Kamenar« već osam godina uspješno promiče planinarstvo redovitom manifestacijom Dani Društva, namijenjeno članstvu i građanstvu, a već jedanaest godina i tiska-

njem »Glasnika Kamenara«. Za svoj su rad članovi pohvaljivani i nagrađivani, a najdraža su im priznanja Plaketa Šibensko-kninske županije, priznanje Saveza športova grada Šibenika i odluka Izvršnog odbora HPS-a kojom je »Kamenar« proglašen najuspješnijom planinarskom udrugom za 2002. godinu.

Dvadesetogodišnji jubilej Društva obilježen je od 20. do 27. ožujka tradicionalnom manifestacijom Dani Društva 2005. Prvi je dan priređen izlet za članstvo i građanstvo nazvan »Po starim utvrdama Krke i Čikole«. Taj vrlo atraktivni izlet vodio je po ostacima srednjovjekovnih utvrda hrvatskih velmoža Nelipića, Bogetića, Martinušića i Šubića, smještenih na visokim liticama u kanjonu Krke i Čikole, a u okruženju brojnih prirodnih ljetopata. Više od 50 sudionika izleta obišlo je utvrdu

Fotografije Josipa Pejše na izložbi u Muzeju grada Šibenika

foto: Ante Juras

Ključice u kanjonu Čikole, te starokršćanski lokalitet Crkvinu u selu Trbounju, Bogočin-grad, Nečven-grad, rimski logor Burnum i senzacionalno otkriće: rimski vojni amfiteatar, dobro očuvan te veći i stariji od pulskog i salonitanskog. Gradnja mu je počela u prvoj polovini 1. stoljeća, a dovršen je vjerojatno 77. ili 78. godine, kako je uklesano na otkopanoj ploči s natpisom cara Vespazijana. Završnica izleta bila je u Trošenj-gradu (Čučevu) smještenom na strmom stjenovitom položaju uz desnu obalu Krke, nasuprot Nečven-gradu.

Uskoro će obilazak ovih utvrda i ljepota Nacionalnog parka Krka biti olakšan markacijom. U pripremi je tiskanje dnevnika–vodiča puta, pa će Planinarski put »Po starim gradovima Krke i Čikole« postati trajnim spomenom na »Kamenarov« jubilej.

Treći dan proslave u izložbenom prostoru Muzeja grada priređena je izložba fotografija Josipa Pejše »Bokun Dalmacije i ostatak svita«. Pejša je istaknuti dalmatinski planinar i predsjednik HPD »Ante Bedalov« iz Kaštel Kambelovca. Uz pedagoški rad, već se godinama uspješno bavi slikarstvom i fotografijom, a sudionik je niza kolektivnih i samostalnih izložbi u zemljni i inozemstvu. Njegove se fotografije nalaze u mnogim knjigama, a dobitnik je niza nagrada za fotografiju. Čitatelji »Hrvatskog planinara« poznaju ga po nizu lijepih fotografija objavljenih u časopisu, a znaju ga i oni koji su obišli Planinarski put »Kolijevkom hrvatske državnosti«, koji povezuje osamnaest starohrvatskih crkvica diljem Kozjaka. Pejša je autor Puta i vodiča po njemu.

Na izloženih 200 fotografija »Gledatelj ostaje ushićen, uvučen zrakom sunca u atmosferu beskraja, općinjen ljepotom rascvjetanog bilja, zaslaska sunca i uranjanja u more kaštelanskih dvoraca. Općinjenost kulturnom baštinom usmjerava ga na usporedbe s kulturnim centrima Engleske, Njemačke, Španjolske..., a Veliki kanjon Kolorada, Havaji i svjetski poznati vrhunci neodoljiv su izazov planinaru s kamerom.« (prof. A. Babin). Pejštine su fotografije, sasvim sigurno, pobudile pažnju brojnih posjetitelja izložbe jer su više od običnog fotografiranja i daju dojam umjetničke fotografije. Prikazale su ljepotu čovjeka, prirode i

**S izleta »Po starim utrvdama Krke i Čikole«,
Ključice u kanjonu Čikole**

foto: Josip Pejša

spomenika kulture te će ostati zapamćene kao kulturni događaj grada Šibenika.

Druga značajna izložba u znaku jubileja priređena je u Studiju galerije sv. Krševana, atraktivnom izložbenom prostoru u gradskom središtu. Izložbu svojih slika, u tehniци suhog pastela, postavila je dugogodišnja »Kamenarova« članica Nada Šprem Antunac. U početku svojega stvaralaštva slikala je akvarele, a poslije je otkrivala široke mogućnosti suhog pastela, suptilne i profinjene tehnike. Njeguje i crtež u tušu, tehničici srodnog akvarelu. Posjetitelji su imali prilike uživati u ljepoti više od četrdeset radova, s vješto odabranim motivima dalmatinskih krajobraza, detalja iz prirode, mora i slično. U veselom koloritu boja svaki će planinar lako prepoznati motive s Velebita, Promine, Poštaka i nekih od šibenskih planinarskih staza. Kako autorica kaže, svi su izloženi pejzaži nastali zahvaljujući mnogim planinarskim izletima.

Obje navedene izložbe zacijelo su velik doprinos šibenskim kulturnim događanjima i potvrda kako HPD »Kamenar« na ovaj način, kao i priredovanjem izleta, razvija suradnju sa svojim sugrađanima i predstavlja im svoj rad. Naš primjer pokazuje da se ustrajnim radom planinarstvo može približiti građanstvu i postati jednom od najrazvijenijih kulturnih djelatnosti u gradu.

Mediji (TV, radio, tisak) zabilježili su sve aktivnosti u Danima HPD »Kamenar«, uključujući i proslavu 20. obljetnice.

OPREMA

PLANINARSKA OBUĆA

HRVOJE JENEI, Zagreb

Kada bi se povela rasprava o najvažnijem dijelu planinarske opreme, zasigurno bi većina rekla da je to planinarska obuća ili, popularnije, »gojzerice«. Tome u prilog govore mnogi dokazi. Kretanje planinskim prostranstvima najčešće ovisi o našem vlastitom pogonu, hodu, a obuća je temeljno pomagalo za hod. Dakle, »gojzerice« možemo na neki način smatrati osnovnim »prijevoznim sredstvom« u planini, ako se ograničimo na kretanje planinom iz planinarskih pobuda. Planinarska obuća štiti stopala od teškog terena i vremenskih prilika te pruža dodatnu potporu gležnjevima. Današnja je ponuda planinarske obuće na tržištu vrlo velika i obuhvaća niz specijaliziranih modela, koji pokrivaju sve vrste aktivnosti u planini. Opis svih postojećih modela praktički nije moguć pa ih je stoga najjednostavnije podijeliti u tri osnovne kategorije po kriteriju mase i primjene. Vezu mase i primjene nalazimo u grubom iskustvenom pravilu za odabir cipele, koje glasi: »Što teži ruksak, to teža cipela«.

Prva kategorija obuhvaća najlakše modele. To su niske ili poluviseoke cipele, najpogodnije za kraće jednodnevne izlete i šetnje pitomijim terenima, u blagim vremenskim uvjetima. Izgledom nalikuju na uobičajene tenisice, ali su nešto čvršće građe i jače profilirane potplate, radi boljeg »držanja« na različitim tipovima podloge i nagibima terena. Izrađuju se od čvrstih i otpornih umjetnih materijala (cordura, polyester). Budući da su ti modeli niski i lagani, ne pružaju nikakvu dodatnu potporu gležnjevima pa stoga nisu pogodni za ture s teškim ruksakom. Unutar ove kategorije moguće je razlikovati lakše i mekše modele, za jogging i trčanje šumskim terenima, od čvršćih modela za hodanje.

U drugu kategoriju spadaju najprisutniji i najsvestraniji modeli. Ta kategorija zapravo predstavlja ono na što najčešće mislimo pod pojmom »gojzerica« ili »trekerica«. To su visoke i čvrste cipele koje pružaju izvrsno ležište za nogu i potporu gležnjevima, a da pritom ne ometaju slobodu

Cvijet i gojzerica

foto: Zlatko Pavlić

pokreta. Primjena im je vrlo široka: od cijelodnevnih tura teškim terenima i visokogorjem, dugih višednevnih trekkinga s teškim ruksakom pa sve do ekspedicija u najviša gorja, kada služe kao pristupne cipele do baznih logora. Vanjski dio cipele izrađuje se od jednoga komada kože ili kao kombinacija kože i umjetnih materijala (kod lakših modela za blaže vremenske prilike). Unutarnji dio može također biti od meke kože, ali se danas gotovo u pravilu izrađuje od nekog od mnogih membranskih materijala. Suvremeni membranski materijali (gore-tex, simpa-tex, air-tex) potpuno su nepropusni za vlagu iz okoline, poput kiše, snijega i rose, što unutrašnjost cipele čini suhom i topлом i u lošim vremenskim prilikama. Svi koji su isprobali duži hod u mokrim cipelama znat će prepoznati važnost tih materijala. S druge strane, takvi materijali omogućuju disanje kože propuštanjem vlage iz cipele prema van. Time se poboljšava udobnost cipele pri pojačanom znojenju.

Posljednju kategoriju čine najteže i najtvrdje cipele. To je alpinistička obuća namijenjena najtežim vremenskim uvjetima, usponima na najviše vrhove i teškim alpinističkim usponima u snijegu i ledu. Čitava je cipela vrlo čvrsta, a potplat je posebno krut zbog ugrađenih pojačanja koja onemogućuju prirodan pregib stopala pri hodu. Zbog toga je hod nešto otežan i zahtijeva dobru kondiciju, ali pri penjanju u stijeni i vrlo strmom snijegu i ledu omogućava da se sva težina prenese na sam vrh cipele ili prednje zube automatskih dereza. Konstrukcija cipele može biti jednodijelna i dvodijelna. Jednodijelne su kompaktne, s vanj-

skim dijelom od kože ili umjetnog materijala te unutarnjim membranskim slojem. Dvodijelne cipele imaju potpuno odvojiv vanjski i unutarnji dio. Vanjska, kruta »školjka« izrađena je od plastike s fleksibilnim zglobom oko gležnja, a meka unutarnja cipela od najkvalitetnijih termoizolacijskih i hidroizolacijskih materijala (thermal primaloft).

Potplat je vrlo važan dio planinarskih cipela, zajednički svim trima kategorijama i svim modelima. Njegova je zadaća da osigura siguran i stabilan hod po najrazličitijim podlogama i nagibima terena. Temeljne su mu osobine profiliranost, dužina i raspored brazdi te kvaliteta gume. Moderni profili osiguravaju vrhunsko prianjanje, kočenje na nizbrdici, sprječavanje bočnog odsklizavanja te minimalno zadržavanje blata i kamenja u porama. Radi povećanja udobnosti, umeću se između stopala i dona meki jastučići nalik pčelinjem saču i poliuretanske pločice za upijanje vibracija. Kad je riječ o potplatima, svakako je najpoznatije ime Vibram®. To je marka koju je 1935. osnovao talijanski alpinist Vitale Bramani kada je u talijanskim Alpama, zbog nekvalitetne obuće, smrtno stradalio šest njegovih prijatelja. Od tada proizvode najkvalitetnije potplate za zahtjevne korisnike (vojsku, planinarstvo).

Pri odabiru i kupnji obuće za planinu važno je odabrati tip koji će najbolje zadovoljiti nas i naše potrebe. Valja uzeti u obzir predjele i uvjete po kojima ćemo se u toj obuci kretati te osobna iskustva i eventualna fizička ograničenja (sklonost žuljevinama, osjetljive gležnjeve). Svaku novu cipelu treba obavezno razgaziti na nekoliko kraćih izleta prije odlaska na dužu turu.

PLANINARSKI HUMOR

IMATE LI UVJETE ZA PLANINARA?**IVAN PONGRAC, Zagreb**

Danas, kada je opterećenost ljudi sve veća, kada zbog nove tehnologije i sve većih zahtjeva na radnome mjestu mnogi ljudi gube živce, što dovodi do mnogih »slomova živaca«, depresivnih stanja, neuroza i slično, sve to ima za posljedicu sve punije bolnice, otvaranje mnogih »Centara za krizna stanja« i »Centara za mentalno bolesne«. Iz istih razloga došlo je do »poplave« takozvanih »iscjelitelja«, »rašljara«, »bioenergetičara« i rukopologača, koji ljudima nude svoje sposobnosti i jamče da će ih vratiti u normalno stanje i da će opet biti sposobni za svakodnevna opterećenja današnjice. Mnogi ljudi, da bi dorasli tome stanju, pohađaju i razne »večernje tečaje«, »dopisne škole«, odlaze svaku večer u gimnastičke dvorane da poboljšaju tjelesnu kondiciju, dodatno uče strane jezike, upisuju se u razne oblike dopunske nastave, likovnu, tehničku, tečaje plesa, glume, fotografije, keramike, modelarstva i slično. No, sve to dovodi do još veće opterećenosti i još češće do »živčanog sloma«.

Jedini način da se oslobođite »stresa« i da u ponedjeljak dođete na posao čili, veseli, puni elana i da šefu, koji je pod još većim stresom, kažete ako treba: »ne tupi, sada ćemo mi to srediti«, »šefe, nema problema« ili »šipak, šefe«, jest da u nedjelju ujutro s obitelji, prijateljima ili znancima odete iz grada u planine.

Istina, za to je potrebno ispuniti neke uvjete. Nije to baš tako jednostavno. Mnogi odluče otici u planine, no brzo odustaju. Ne smijete biti malodušni. Potrebno je pronaći odgovarajuće društvo, što je ponekad vrlo teško. Potrebno je pročitati nekoliko priručnika o kretanju po planinama. Ako ste ipak čvrsto odlučili ići u planine, predlažem da

pažljivo ispunite priloženi test te odgovorite li točno na odgovarajući broj postavljenih pitanja, možete poduzeti daljnje korake prema uputama koje predlaže test.

TEST: IMATE LI UVJETE ZA PLANINARA?

Odgovorite na postavljena pitanja.

Volite li boravak izvan kuće?

Hrčete li noću?

Znate li razliku između puta i staze?

Razlikujete li bor od bukve?

Što je Pitagora rekao šetajući obalom mora?

Žubori li potok u:

- a) a-molu;
- b) c-duru?

Kako nazivate pticu koja ima crno perje i grakće?

Koje je boje jaglac?

- a) crven;
- b) plav;
- c) žut.

Sanjate li u bojama?

Što znači bijela točka okružena crvenim krugom koju vidite na stablu u šumi?

- a) stop – zabranjen prolaz
- b) pazi – opasnost
- c) slijedi znakove, to je planinarski put

Možete li za vedra dana odrediti gdje je sjever, a gdje jug?

Imate li osjećaj da vaš seksualni život slabí?

Znate li razliku između gemišta i špricera?

Osjećate li suhoću u ustima već nakon pola sata hoda u planini?

Razlikujete li kokošje kuhanje jaje od vrganja?

Izgubite li se u šumi već nakon prvih sto metara?

Jaja koja nosite u planine moraju biti:

- a) sirova
- b) kuhanja
- c) pečena.

Zimska oborina je:

- a) kiša
- b) tuča
- c) snijeg.

Što je po vama vođa puta:

- a) bezveznjak koji ne razlikuje dan od noći
- b) čovjek koji čuje kako trava raste
- c) napuhanac koji ne zna ništa više od vas
- d) osoba koju je društvo zabunom izabralo umjesto vas.

Što mislite čemu služi vođa puta:

- a) da ga ismijavate
- b) da ga ignorirate
- c) da se s njime u šumi izgubite.

Čemu služi ruksak?

- a) da u njemu noću u planini spavate
- b) da u slučaju kiše pokrijete glavu
- c) nepotreban rekvizit.

Ako ste pozitivno odgovorili na sedam i više postavljenih pitanja, hitno se upišite u neko od planinarskih društava i krenite u planine. Imate sve uvjete da se dobro oznojite, da su vam pri usponima koljena ispod brade, da imate osjećaj da vam se srce popelo u grlo i da želi iskočiti van, da vam je lice zažareno kao u pečenog jastoga, a oči izbuđene kao u žabe, da mislite kako kisika nemate ni toliko da bi održalo komarca u životu. Uživajte i rasteretite psihu od svakodnevnih gluposti. A kada stignete do cilja, vidjet ćete da nema ništa ljepšeg nego popiti čašu piva ili gemišta. Sretno!

GORSKI KOTAR

TIŠINA NAD SAMOTNOM POLJANOM

JASNA ŽAGAR, Sesvete

Petak. Nad Zagrebom se nadvila teška sparina. Sunce se bori s debelim oblačnim pokrivačem što prekriva nebo nad gradom. Zrak je prepun tople vlage. Borim se za zrak, dok mi srce ubrzano kuca, a kapljice znoja klize niz lice. Nestrpljiva sam. Želim što prije pobjeći iz ovoga gradskog kotla smoga i sparine da udahnem dašak svježine i radosti planina.

Suvremena prometnica začas nas dovodi u srce Gorskog kotara. Za današnjega čovjeka normalna stvar, kojoj ne posvećuje ni jednu misao.

Moćan automobil, dobra cesta i svaki kutak zemlje je tu. Tako jednostavno. Tako bez duše, bez ljubavi za našu starinu. Bez romantike stare makedamske Karoline, koja je u ona davna vremena kad je izgrađena donijela procvat i napredak tada zabačenom goranskom kraju. Ta je cesta prva pozvala unutrašnjost s morem, Karlovac s Rijekom.

Pogled mi počiva na zelenim svibanjskim šumama i livadama, koje je tek nedavno dotaknulo proljeće. Prebirem po cvijeću, plavom, bijelom i rumenom, milujem leptire, osluškujem ptice.

Matić poljana

foto: Jasna Žagar

Osvrćem se preko ramena ne bih li što bolje upamtila nevjerljivatne zelene i modre boje što promiču pored mene. Automobil bez poteškoća svladava uspone i zavoje lokalne ceste i ne brine o ljepoti prostranoga polja u kojem se smjestio Mrkopalj, kolijevka hrvatskoga skijanja. Izrastao iz planina, zaspao u pitomoj udolini. Dići se tisom starijom od dvije tisuće godina.

Htjela bih zastati na trenutak, ali automobil neumorno juri ka kraju svoga puta. Brundanje motora konačno utihne, a on se udobno smjesti u sjenu pored puta, u kojoj će odmarati sljedećih nekoliko dana.

– Uh, konačno! – otpuhnuh i iz idile preuranjenoga gradskog ljeta zakoračim u Begovo Razdolje.

Neugodna hladnoća i udar ledenog vjetra go tovo su me oborili s nogu. S lakoćom su se obavili oko mojih golih ruku i oduzeli mi svu toplinu ljeta koju sam donijela sa sobom. S nevjericom gledam u debele snježne nakupine zaostale u selu i na okolnim brnjegovima. Morah ih taknuti rukom, jer vlastitim očima nisam vjerovala.

– Zbilja snijeg! – ciknuh veselo, okretah se oko sebe želeći istovremeno zagrliti oblake, planinu i cvjet.

Begovo Razdolje najviše je naseljeno mjesto u Hrvatskoj. Tisuću sedamdeset i osam metara ponad mora. Pogledom potražih prolaznika ili kakvog marljivog domaćina. Nigdje nikoga. Samo mir i fijuk neumornog vjetra što teške bijele oblake goni neobično plavom nebeskom površinom. Samo neobično zeleni bregovi čijim šumovitim padinama odjekuje neobična, monumentalna tišina.

Obožavam goransku arhitekturu i suživot čovjeka i domaće životinje. U prizemlju staja, na katu stan. U dugim zimskim večerima međusobno se griju i hrane. Iz neke staje zamče krava, iz druge pak izlete tri nestasna kozlića, a tišinom odjeknu zveket majušnih roščića. Cupkaju i skaču, suda raju se majušnim glavicama. Lastavice uzbudjeno cvrkuću, vrabac poskakuje, kosov pjev razlomi tišinu ponad zanimljive spomen ploče Jakobu Mihelčiću, kraljevskom nadlugaru i prvom hrvatskom planinarskom vodiču. Usnula skijaška vučnica čeka novu zimu i vesele skijaše da se obruše niz brijege.

Drveni putokaz na rubu šumskoga puta slučajnog prolaznika ili namjernog putnika usmjeruje prema Tuku i Matić poljani. Bijele šumarice povinule su glavice dok ružičasta vratitelja prkositi vjetru i hladnoći. Tek poneki kos zacvrkuće i preleti u zaklon dobro skrivenoga gnijezda. Pogleda-

Begovo Razdolje – najviše naselje u Hrvatskoj

vam nebo i oblake, koji su postali olovno sivi. Hoće li snijeg ili kiša? Vjetar zavija ponad poljana i šuma, dok pogledom tražim medvjeda i vuka. Svakim korakom pred mnom je sve manje čovjeka, a sve više prirode.

Onaj tračak nelagode nestade u trenutku u kojem u daljini ugledah kamenu povorku kako koča Matić poljanom. Ubrzah korak i pratih sjene promrzlih vojnika kako se bore s bijelom smrću, teškim koracima probijaju snježnu poljanu u dugom maršu, padaju, umiru. Minus dvadeset i sedam. Neprozirna, bijela noć. Devetnaesti veljače. Matić poljana – dvadeset i šest kamenih stupova jedan iza drugoga, djelo prirode i čovjeka. Kameni stupovi nekada su bili ljudi. Priroda zna biti okrutna.

Sablasna tišina nadvila se nad poljanom. Vjetar povija krošnje stabala na padinama Bjelolasice, još uvek obojene žarkim bojama jeseni. U daljini pod nebom proviruju Bijele stijene. Poneki osušeni cvijetak preleti poljanom nošen vjetrom. Netko je ipak bio tu. Kraj spomenika. Netko zna da su ovi kameni divovi nekada bili ljudi. Tjeskoba mi ispuni srce.

Nebo je prepuno zgusnutih crnih oblaka. Večer se čini još tamnjom. Bojim se da me noć ne ulovi u samoći ostavljene poljane. Požurih u selo. Nadvila se noć nad praznom tišinom. Tek poneka svjetiljka blista s nekoga prozora. Tražim prolaznika, tražim putnika. Nema ih. Samo mir što

mi se polako uvlači u dušu. Samo san. Vjetar ne miruje. Neumorno udara o prozorsko krilo i fijuće kroz pukotine u zidu. Tonem u bezbrižan granski san.

Ujutro me probudio neobičan zvuk. Oslušujem odakle dolazi. Izvana. Kiša. Bezbrojne kišne kapi klize niz prozorsko staklo. To su bili oni oblacici od sinoć. Ona meni neobična svibanjska hladnoća. Voda potokom teče niz ulicu, slijeva se niz oluke. Nebo se jače zacrni. Počinje snijeg. Gusta snježna koprena začas

je zavila briješ. Dva centimetra snijega prekrilo je Begovo Razdolje. Ništa neobično, kažu domaćini. Za mene obilje veselja. Snijeg u jeku proljeća, a na pragu ljeta. To je moj Gorski kotar. Nepredvidiv, zelen i lijep.

Spomen-obilježje Jakobu Mihelčiću, lugušu koji je planinarima otkrio put na Bijele stijene i Bjelolasicu

ŠUMSKA STAZA »BLIZNEC« U MEDVEDNICI

Koncem 2002. godine uredila je uprava Parka prirode Medvednica, uz pomoć Hrvatskih šuma, Vipneta i Ministarstva zaštite okoliša Šumsku stazu »Bliznec« u podnožju Medvednice, koja predstavlja malo građevinsko remek-djelo. No iako je Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja zbog kvalitete dodijelilo izvođačima posebnu nagradu u kategoriji »Parkovi prirode«, među planinarima je ostala, začudo, prilično nezapažena, premda onima koji polaze od Tunela može poslužiti pri usponu na vrh Medvednice. Dugačka je svega jedan kilometar (točnije: 800 metara), ali na toj kratkoj udaljenosti od samo petnaestak minuta lagana hoda ima niz majstorskih rješenja. Započinje kod parkirališta na Sljemenskoj cesti, ispod donje stanice žičare, svega dvadesetak metara uzvodno od početka popularne Bikčevićeve staze za Puntijarku. Do tog se mjesta stiže od posljednje tramvajske stanice u Dolju kroz Tunel i asfaltiranom stazom do stubišta za donju stanicu žičare; tik prije stubišta treba skrenuti s asfalta desno kroz šumu za markacijom. Staza Bliznec vodi uz korito potoka Blizneca, koji je stješnjen s jedne strane strmim brijegom, a s druge Sljemenskom cestom, tako da staza mora desetak puta prelaziti potok drvenim mostićima, a mjestimice vodi galerijom iznad samoga potoka. Staza je toliko široka da usporedno mogu hodati dva pješaka i sva je popločana tako da za kišovita vremena nema blata. Uspinja se gotovo neprimjetno (nagib je do 5%) i kao što je na ulaznom portalu označeno, njome se možeći u invalidskim kolicima, a zabranjeni su bicikli. Usput je i nekoliko odmorista s klupama. Može se ići i noću jer je putem dovoljno stupova električne rasvjete, a drvena ograda osigurava od pada u potok. Krošnje okolnih stabala i za najjačih ljetnih vrućina pružaju ugodnu hladovinu, a žubor potoka daje šetačima ugodnu zvučnu kulisu. Uz stazu je nekoliko ploča s poučnim tekstovima o okolnoj prirodi, po kojima se može nazvati i poučnom stazom, a usto i četrnaest postaja križnog puta koje su uredene po zamisli pomoćnog zagrebačkog biskupa msgr. Josipa Mrzljaka. Posebno treba istaknuti

Šumska staza Bliznec

foto: Željko Poljak

da su tekstovi na pločama i križnom putu tiskani Brailleovim pismom za slijepce. Put završava kod nekadašnje pilane Bliznec, u kojoj je sada mala povijesna zbirka pilanske tehnike i gostonica »Šumarski gablec«, gdje poslužuju jednostavna jela i pića. Tu počinje markirani uspon koji preko Njivica vodi na Puntijarku i Hunjku. Prema tome, pri idućem usponu na Sljeme upotrijebite do Njivica, umjesto Bikčevićeve staze, varijantu šumskom stazom »Bliznec« ili, ako slučajno imate koji sat vremena, jednostavno dođite prošetati stazom u društvu s prijateljima ili obitelji.

prof. dr. Željko Poljak

IZLOŽBA »U CARSTVU ZMAJEVE BEBE«

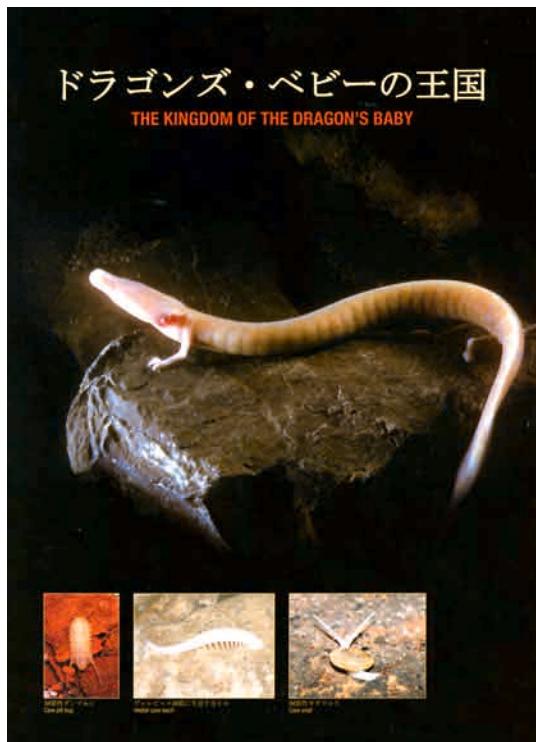
U sklopu svjetske izložbe »EXPO 2005«, koja se održava od 11. travnja do 31. kolovoza 2005. u Japanu predstavljeno je i podzemlje Dinarida izložbom »U carstvu zmajeve bebe«. Izložba je zajednički projekt Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja iz Zagreba i muzeja Hekinan Seaside Aquarium iz grada Hekinana. Inicijator i glavni organizator izložbe je zagrebački speleolog i biolog dr. Nikola Tvrtković. Zajedno sa suradnicima speleozima, biolozima i etnolozima iz Hrvatske i Slovenije uspio je u Zagrebu zamisliti izložbu i komunicirajući računalom, posredstvom stručnjaka iz japskoga veleposlanstva u Zagrebu, prenijeti svoje zamisli japanskim suradnicima, koji su postavili izložbu. Pred-

stavljen je bogatstvo kraškog podzemlja Dinarida, od Slovenije, preko Hrvatske do Albanije. Iako su predstavljene i površinske zanimljivosti i osobitosti dinarskoga krasa, najveća je pozornost posvećena raznolikosti i zanimljivosti podzemlja.

Glavna su zanimljivost izložbe četiri žive čovječe ribice – po nekadašnjem vjerovanju zmajeve bebe – iz Gorskoga kotara, koje su avionom dopremljene u Japan. Uz čovječju ribicu, na izložbi su predstavljene i druge špiljske životinje, uglavnom endemi i relikti našega podzemlja, a također i bogatstvo naših špilja i jama, od kojih je najveće čista pitka voda. U staroj škrinji simbolično je predstavljeno i ostalo bogatstvo, kao npr. arheološki i paleontološki nalazi (razno oružje i oruđe, keramika, otisci stopala kamenodobnih istraživača špilja, lubanja špiljskog medvjeda i dr.).

Nažalost, Hrvatski ured za EXPO 2005 nije tijekom priprema pokazao dovoljno zanimanja za ovu izložbu, pa je izostala odgovarajuća finansijska potpora, a time je i cijeli projekt došao u pitanje. Međutim, japanski su suradnici ovim projektom bili oduševljeni i inzistirali na njegovom ostvarenju pa su ga potpomogli i finansijski i organizacijski. Oni su inicirali i izradu prospekta izložbe. Prospekt na tri stranice A4 formata tiskali su Japanci na japanskom i engleskom jeziku. Tekst je s hrvatskog na japanski preveden u japanskom veleposlanstvu u Zagrebu. Slikovne priloge za cijelu izložbu i prospekt dali su hrvatski i slovenski speleolozi, biolozi i etnolozi: Branko Jalžić, Roman Ozimec, Vlado Božić, Dragan Pelić, Arne Hodalič, Boris Sket, Darko Bakšić, Damir Lacković, Donat Petricioli, Andelko Novosel, Alan Kovačević, Gordan Polić, Martina Podnar, Dražen Pomykalo, Draško Holcer, Jasenka Topić Antun Mates i Miro Andrić.

Iako je izložba postavljena na površini od samo 70 m², postala je velika senzacija cijele izložbe EXPO 2005, čemu su posebno doprinijele žive čovječe ribice, pa su Japanci predložili da se uvrsti u stalni postav Prirodoslovnog muzeja u Tokiju. Želja je djelatnika Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja da se nakon Japana takva izložba postavi i u Zagrebu, ali na većoj površini.

Japanski prospekt za hrvatsku izložbu

Vlado Božić

Ruksaci

Majice

Hlače

Oprema

Šatori

MAYA MAYA

.net

BESPLATNE INFORMACIJE:
0800 200 125

130%

MIROSLAV POPIJAČ (1934 – 2005)

U utorak 31. svibnja 2005. sisački planinari zauvijek su se oprostili od svog dugogodišnjeg člana Miroslava Popijača. Rođen je 31. srpnja 1934. u Zagrebu. Cijeli svoj radni vijek radio je u pošti u Sisku kao kontrolor. Planinarstvom se počeo baviti 1983. godine u PD PTT »Sljeme«. U sisačko planinarsko društvo učlanio se 1985. godine.

Za svoj rad nagrađivan je više puta. Među ostalim, dobio je priznanje za 20-godišnjicu rada u PD »Sisak«, a primio je i visoko priznanje za obilazak 125 kontrol-

nih točaka Hrvatske planinarske obilaznice.

Miro, kako smo ga od milja zvali bio je veliki ljubitelj prirode i fotografije, vrlo susretljiv, jednostavan i skroman. Ostat će u sjećanju njegovi mnogobrojni izvještaji sa planinarskih izleta.

Znali smo za njegove zdrastvene probleme, no on se nikad nije žalio. Uvijek vedar i veselo, svima nama bio je primjer. Miro će nam ostati u trajnoj uspomeni kao čovjek i izuzetan prijatelj.

Nedjeljko Balog

IVAN SOBOL (1925 – 2005)

Dana 28. svibnja 2005., nakon dulje bolesti, zauvijek nas je napustio popularni član HPD »Strilež« iz Crikvenice Ivan Sobol. Bio je prvi predsjednik i jedan od osnivača društva, a redovit i omiljen član svih 20 godina postojanja društva.

Rođen je 1925. godine u Grižanima, koje je kao i rodni mu Vinodol neobično volio i uvijek im se nostalgično vraćao. Nakon završene građanske škole u Crikvenici ostaje rano bez roditelja, a od 1943. g. sudjeluje u antifašističkoj borbi i u oslobođenju Zagreba. Nakon rata završio je mašinsku školu u Puli te visoku vojnu školu za oficire u Zagrebu. Plovio je na vojnem brodu, a zatim radio u Piranu kao strojarski inženjer, te tako oplovio svijet. Od umirovljenja 1972.

godine vrlo se intenzivno bavio planinarenjem, osobito u »Kamenjaku« i »Platkiju«, u kojima je vrlo poznat i obljučen kao »barba Ivo«. Istaknuo se kao organizator i vodič mnogobrojnih planinarskih izleta.

Njegovao je i glazbenu i kulturnu tradiciju vinodolskoga kraja te aktivno sudjelovao u vokalnoj skupini »Vinodolski«, a njegova je gitara često uveseljavala planinare. Nažalost, nije dočekao proslavu 80. godišnjice planinarstva u Crikvenici i 20. godišnjice osnutka »Strileža«. Jako će nam nedostajati, te će nam zauvijek ostati u dragoj i lijepoj uspomeni.

prim. dr. Stanko Jurdana

DAN DALMATINSKIH PLANINARA

Prošlo je trideset godina otkako je u Velikoj Paklenici prvi put održan Dan dalmatinskih planinara. Od tada se uglavnom redovito održava jednom godišnje, s prekidom u vrijeme Domovinskog rata.

Ove je godine organizacija Dana dalmatinskih planinara povjerena HPD »Mosor«, koje upravo obilježava 80 godina djelovanja. Susret je održan je 21. i 22. svibnja kod planinarskog doma »Umberto Girometta« na Mosoru.

Velik dio planinara pristigao je već tijekom subote i postavio mali šatorski grad na livadama ispod planinarskoga doma, gdje su se družili do duboko u noć uz logorsku vatrnu. Sutradan, u nedjelju, pristigli su i brojni drugi dalmatinski planinari, koje je domaćin dočekao

Sudionici Dana dalmatinskih planinara pred domom »Umberto Girometta« na Mosoru foto: Goran Gabrić

Povlačenje konopa – dio natjecanja na Danu dalmatinskih planinara foto: Goran Gabrić

čajem. U pozdravnom govoru predsjednika HPD »Mosor«, u kojem je nazočnim planinarima zaželio dobrodošlicu, nazočni su se prisjetili starije generacije splitskih planinara, koji su predvođeni prof. Umbertom Giromettom zaslužni za pokretanje društva. Predstavnici planinarskih udruga pozdravili su planinare, a domaćine darovali prigodnim poklonima.

Slijedio je organizirani odlazak na Veliki Kabal i Vickov stup, prigodna natjecanja u planinarskoj orijentaciji, pilanju drva, bacanju kamena s ramena i potezanju konopa. Za ovu priliku pripremljeno je i podijeljeno više od 400 porcija fažola, a nakon ručka planinari su nastavili veselo druženje uz pjesmu.

Predstavnici planinarskih društava održali su i zajednički sastanak na kojem je između ostalog dogovoren da će Dalmatinsku planinarsku koordinaciju ubuduće voditi Ante Juras iz Šibenika, a sljedeći Dan dalmatinskih planinara organizirati PD »Imber-Mosor« iz Omiša.

Na ovogodišnjem Danu dalmatinskih planinara sudjelovali su predstavnici 30 planinarskih društava, među kojima i planinari Istre, Like i Herceg-Bosne, a po evidenciji i procjeni bilo je oko 700 planinara i izletnika.

Goran Gabrić

11. SUSRET PLANINARA PJESENika NA SOVSKOM JEZERU

Nastavljujući pjesničku tradiciju, već jedanaesti put, u nedjelju 5. lipnja, sastali su se i na Sovskom jezeru družili planinari i planinarski pjesnici.

Susreli smo se na našu planinarsku sreću, ali na žalost mnogih žabica, koje su upravo taj dan odlučile krenuti u neki novi život po Dilju. Naime, tisuće njih, a možda i više, skakutale su iz jezera, po travi, stazama i puteljcima, ali i po okolnim cestama oko jezera i mnoge od njih našle su smrt pod automobilskim gummama, iako smo pazili na svaki centimetar da ih ne nagazimo. Kako smo doznali od g. Japarića, predsjednika Udruge za uređenje Sovskog jezera, ovaj veličanstveni događaj odigrava se svake godine u proljeće, pa ćemo, upravo zbog žabica, morati ubuduće susrete planinara pjesnika pomaknuti prije ili poslije ovog fenomena.

Na ovogodišnjim su Susretima sudjelovala brojna slavonska planinarska društva i više pjesničkih udruga, koje već niz godina koriste ovu prigodu za pjevanje o prirodi. Tako su nam u goste pristigli planinari i pjesnici iz Osijeka, Požege, Pleternice, Siska i Feričanaca te pjesnici Književne udruge »Brod«. Sudjelovali su i mladi pjesnici iz nekoliko brodskih škola. Mlade »Šiške« iz OŠ »Blaž Tadijanović«, kao posebna sekcija planinarskog društva, bile su i ove godine najzastupljenija udruga, i brojem tema i brojem sudionika, zahvaljujući Blaženki Smoljan, koja već niz godina na ovaj način oplemenjuje naše Susrete.

Tehnika, za koju se brinuo Karlo Franceško, funkcionalna je besrijekorno, grah Davorina Molnara vjerojatno je mnoge inspirirao da propjevaju, Blanka Sabolić Körmandy hrabrije je mlađe, ali i neke stidljivije starije pjesnike za mikrofonom, Siščanin Milan Božićević vrlo je uvjerljivo dočaravao haiku poeziju Envere Ostojić, Marica Petričević kao tajnica PD »Diljgora« nastojala je, unatoč kiši, držati sve u svojim rukama, dok je Josip Činkl, kao urednik buduće pjesmarice s ovih, ali i pjesmarica s ranijih Susreta, uporno pokušavao prikupiti prijavnice s pjesmama i životopisima pjesnika. Za informaciju čitateljima navodimo dosad izdane pjesmarice: Suze na licu Panonika (2000.),

Iskre na jezeru (2001.), Sovini hukovi (2002.), Zvona u hrastiku (2003.), Okamine u tišini (2004.) i Kiša (2005.)

Pjevalo se u pratnji žabljeg orkestra iz jezera, mladi su se zabavljali na svoj način na sportskim terenima, dok su se neki »iskusniji«, uz kišu i ispod nadstrešnice, vrzmali oko kotla. U smiraj dana polako smo napuštali Sovsko jezero, prepustajući ga njegovim stanovnicima, koji već milijunima godina prepričavaju po sjećanju doživljaje predaka iz Panonskoga mora.

Josip Činkl

NOVOSTI IZ HPD »ZANATLJIA« ZAGREB

Ova je godina za zanatlje počela neočekivano dobro. Kako je planirano, održana je osma po redu planinarska škola. Društvo je dobilo 29 novih članova i što je najvažnije, većina ih je nakon škole nastavila planinari. Škola je privukla mlađe ljude pa je bitno popravljena dobna struktura društva. Da bi izleti bili još kvalitetniji, dva su člana završila tečaj za vodiče društvenih izleta. Uskoro se planira ponovno osnivanje davno zamrle Vodičke sekcije, što je za svaku pohvalu. Iako je internet već normalna stvar, »zanatlje« su tek ove godine dobili svoju internet stranicu. Na stranicama se mogu pročitati informacije o društvu, planinarskoj kući Hunjka te izabrati neki od izleta iz godišnjega plana. Samo kliknite na www.hpdzanatlja-zagreb.hr i dobrodošli među »zanatlje«.

Faruk Islamović

PROSLAVA 55. GODIŠNICE PD »SLJEME«

U nedjelju 8. svibnja 2005. u planinarskom domu »Vugrovec« održana je svečana skupština povodom proslave 55. godišnjice PD HP i T »Sljeme«. Nakon otvaranja i pozdravnih riječi tajnice Zlatice Krošelj sjetili smo se članova koji više nisu među nama. Od goštiju, predstavnika planinarskih saveza i prijateljskih planinarskih društava, primili smo čestitke i želje za daljnji uspjeh u radu.

Predsjednik Žarko Nikšić iznio je kratak pregled rada »Sljema«, od osnivanja među radnicima tadašnjeg PTT-a 1950. godine pa do danas. Slijedilo je godišnje izvješće o radu i aktivnostima Društva, te izvješća po sekcijama. Dodijeljena su i priznanja zaslužnim članovima: srebrni znak HPS Stanku Sokolu, a brončani znak Mirku Žutiću i Darku Hladniku. PS Zagreba odlikovao je Davor Kršić srebrnim znakom, a Zlatnicu Krošelj Plaketom. Nagrade Društva primili su Milan Šestak za 80 godina i Zdravko Ceraj za 70 godina aktiv-

nog bavljenja planinarstvom, Mladen Grubanović za 50 godina aktivnog bavljenja planinarstvom i članstva u »Sljemenu«, a Desanka Kap za dugogodišnji volonterski blagajnički rad.

Po završetku službenog dijela priređen je ručak, te zabava i ples uz živu glazbu.

Davor Kršić

ISPRAVAK

U 5. broju HP-a objavljena je vijest s telefonskim brojevima za kontakt s povjerenicima Komisije za planinarske putove za pojedina područja. Pritom se potkrala pogreška, pa uz ispriku molimo čitatelje da uvaže ovaj ispravak. Ispravni podaci za Hrvoja Golda jesu: e-mail: hrvoje.gold@fpz.hr i tel. 01/48-26-527.

31. 7.	Kretanje - zdravlje <i>Ivančica, pl. dom »Josip Pasarić«</i>	HPD »Ivančica«, Ivanec Borislav Kušen, 042/782-135
15. 8.	Planinarski pohod Labin - Skitača <i>Labin - Skitača</i>	PD »Skitaci«, Labin Nino Rocco, 098/224-182, nino.rocco@pu.htnet.hr Željko Ernečić, 091/20-76-969, nd.skitaci@pu.htnet.hr
15. 8.	Zavjetno hodočašće Gospa od Rujna <i>Veliko Rujno</i>	HPD »Stanko Kempny«, Zagreb Tomislav Pavlin, 01/61-40-016, 098/313-713
28. 8.	Ljetni pohod na Lipu <i>Medvednica, Sesvete - Dobrodol - Jalševac - Goranec - Lipa</i>	HPD »Lipa«, Sesvete Ivan Horvat, 01/20-01-315
3. 9.	Pohod na Obruč <i>polazak od prostorija HPD »Obruč« (7-8 h), na vrhu misa</i>	HPD »Obruč«, Jelenje Vedran Stipić, 091/72-61-938
3. - 4. 9.	110. obljetnica HPD »Bršljan-Jankovac« <i>Jankovac</i>	HPD »Bršljan-Jankovac«, Osijek Zdenko Fury, 091/252-110 Josip Jung, 031/352-897
4. 9.	Šetnica Kastav - izvor Rječine <i>Kastav - Zelena dolina - Kukuljani - izvor Rječine</i>	PD HPT »Učka«, Rijeka Ilija Blatanić, 051/254-912, 098/305-831
4. 9.	Pohod na Kamene svate <i>pl. kuća Kameni svati</i>	HPD »Susedgrad«, Zagreb
10. 9.	POHOD NA DINARU <i>Dinara</i>	Hrvatski planinarski savez, HPD »Dinara« HPS, 01/48-24-142, 01/48-23-624, hps@inet.hr Perica Šimić, 022/660-306
10. - 12. 9.	Zavjetno hodočašće Zagreba u M. Bistrici <i>Medvednica: Zagreb - Marija Bistrica</i>	HPD »Stanko Kempny«, Zagreb Tomislav Pavlin, 01/61-40-016, 098/313-713
11. 9.	Dan špilje Vrlovke <i>špilja Vrlovka, Kamanje</i>	PD »Vrlovka«, Kamanje Janko Perićak, 098/90-87-970 Krunoslav Mlačak, 047/758-871
11. 9.	Jesenski susret pri Belecgradu <i>pl. kuća »Belecgrad« - Belečki planinarski put</i>	HPD »Belecgrad«, Belec Stjepan Hanžek, 049/460-070, 091/79-41-399 Katica Bucifal, 049/460-135

Zagreb, 01 37 00 434

Grahorova 4

Split, 021 343 423

Varoški prilaz 4

Paklenica, 023 369 889

kod benzinske

Novi katalog potražite u
svim Iglu šport trgovinama

GORE-TEX® GORE™ is a registered trademark of W.L. Gore & Associates

www.iglusport.hr

GARMONT

challenge the elements